

И.Е. Иванова

Сербский язык для начинающих

учебник и разговорник

Иванова И. Е. Сербский язык для начинающих: Учебник и разговорник. — М.: Айрис-пресс, 2003.

Книга содержит начальный курс сербского языка и русско-сербский разговорник. Учебник включает две части — вводно-фонетический и основной курс. Каждый урок основного курса состоит из оригинального сербского текста, словаря к нему, грамматических объяснений, лексико-грамматических упражнений и коммуникативных заданий. Грамматические правила изложены простым, доступным языком.

Учебник предназначен для всех желающих изучать сербский язык. Он поможет познакомиться с сербской фонетикой и грамматикой также и тем, кто, оказавшись в ситуации непосредственного общения с говорящими на сербском языке, захочет воспользоваться разговорником.

Содержание:

Предисловие

Алфавит

Кириллица

Соответствия между латиницей и кириллицей

Две произносительные нормы

Основной принцип правописания

Вводно-фонетический курс

Ударение

Основные особенности сербского произношения

Основной курс

Урок 1

Упознавање

Спряжение глагола бити в настоящем времени

Именительный падеж множественного числа личных местоимений

Отрицательные формы глагола бити

Притяжательные прилагательные

Урок 2

На тераси

Особенности сербской пунктуации

Возвратная частица се

Спряжение глаголов имати / немати в настоящем времени

Окончания существительных и прилагательных в именительном падеже единственного и множественного числа

Урок 3

Разговор с баком

Употребление формы именительного падежа личных местоимений

Спряжение глагола ићи (идти) в настоящем времени

Спряжение глагола моћи

Способы постановки общего вопроса

Окончания существительных и прилагательных в винительном падеже единственного числа

Урок 4

Договор за рођендан

Спряжение глагола волети (любить) в настоящем времени

Замена инфинитива конструкцией с да

Окончания существительных и прилагательных в предложном падеже единственного числа

Урок 5

Излет

Дани у недељи (дни недели)

Особенности употребления собирательных существительных деца (дети), браћа (братья)

Окончания существительных и прилагательных в творительном падеже единственного числа

Урок 6

Сусрет у продавници

Образование формы множественного числа существительных мужского рода

Окончания существительных и прилагательных в родительном падеже единственного числа

Урок 7

Рођендан

Окончания существительных и прилагательных в дательном падеже единственного числа

Окончания существительных и прилагательных в винительном падеже множественного числа

Урок 8

Моја породица

Числительные

Окончания существительных и прилагательных в родительном падеже множественного числа

Урок 9

Радни дан

Обозначение времени

Прошедшее время (перфект)

Первое склонение существительных

Урок 10

Портрети

Обозначение цвета

Глаголы со значением "надевать", "одеваться", "носить"

Первое склонение существительных (продолжение)

Урок 11

Моја кућа

Обратите внимание на управление следующих синонимичных предлогов

Конструкция с союзом већ

Второе склонение существительных и согласующихся с ними определений

Предисловие

Настоящее издание представляет собой первую часть учебника сербского языка, предназначенного для учащихся старших классов средних школ, специализация которых предполагает изучение славянских языков. Учебник может использоваться также широким кругом лиц, начинающих изучать сербский язык.

Первая часть учебника состоит из вводно-фонетического курса и одиннадцати уроков основного курса, включающие следующие лексические темы: Знакомство, Школа, Путешествие, Магазин, Праздник, Семья, Рабочий день, Портрет, Дом.

К учебнику прилагается русско-сербский разговорник, включающий наиболее употребительные слова и выражения.

Цель учебника — научить школьников правильному произношению, обучить их основам сербской грамматики, помочь им активно овладеть лексическим материалом в пределах изучаемых тем.

Курс рассчитан на 140-200 часов.

Раздел, посвящённый фонетике, содержит общие сведения о фонетической системе сербского языка и упражнения на тренировку звуков, произношение которых обычно вызывает затруднения у русскоговорящих учащихся. Сербский материал вводно-фонетического курса полностью акцентуирован. В остальной части учебника в сербских словах, состоящих более чем из двух слогов, обозначено только место ударения. Мы полагаем, что обилие надстрочных знаков для обозначения ударения и заударных долгот затрудняет восприятие текста.

Каждый из уроков основной части состоит из текста, словаря к нему, грамматических объяснений, лексико-грамматических упражнений и коммуникативных заданий.

Лексический материал включает около 1200 слов, которые должны быть активно усвоены. В словаре даются все новые слова из текстов в следующем порядке: глаголы и предикативные словосочетания, существительные, прилагательные, наречия, местоимения, разговорные формулы, числительные, служебные части речи. Род имён существительных указывается в том случае, когда его нельзя установить по исходной форме слова. Имена существительные, при склонении которых происходит чередование в основе или изменяется место ударения, даются в именительном и родительном падежах единственного числа. Прилагательные даны в единственном числе мужского рода (в полной и краткой форме), женского и среднего. Глаголы приведены в форме инфинитива и первого лица единственного числа настоящего времени. У глаголов с чередованиями звуков в основе настоящего времени в словаре даётся также форма третьего лица множественного числа.

Грамматический материал представлен в объёме, необходимом для начального этапа обучения: исключения из правил и варианты формообразования представлены минимально. Изложение грамматического материала для наглядности сопровождается схемами. Овладение учащимися системой склонения существительных и прилагательных предполагает следующие этапы: сначала учащиеся знакомятся с речевыми образцами, в которых представлены определённые падежные формы, изучают отдельные падежи, а полная парадигма склонения приводится в последующих уроках.

Включённые в разговорник слова и выражения сгруппированы по тематическим разделам «Географические названия», «Жители», «Языки», «Профессии», «Качества», «Цвета», «Числительные», «Вопросы и ответы», «Время», «Погода», «Единицы измерения», «Надписи», «Формулы речевого этикета», «Знакомство», «В гостях», «Путешествие на автомобиле», «На вокзале», «В аэропорту», «Гостиница», «В городе», «У врача», «Аптека», «Оптика», «Почта, телеграф, телефон», «Обмен валюты», «В парикмахерской», «Ремонт», «В универмаге», «В книжном магазине», «В продовольственном магазине», «В ресторане, в баре, в кафе», «Театр и кино», «Музей», «Спорт», «Деловые контакты». Разговорником могут пользоваться все, кто отправляется в Югославию как турист или деловой партнёр. Приведённый в нём материал может послужить и для расширения лексического запаса учащихся как при их самостоятельной работе, так и во время занятий с преподавателем.

Иллюстративный и дидактический материал (стихотворения, скороговорки, пословицы) взят из следующих изданий:

1. Антологија говорних народних умотворина. Нови Сад, 1972.
2. М. Карделис, А. Чипкар. Насмејани дан. Београд, 1979.
3. Б. Тимотијевић. Баш је буквар књига фина. Београд, 1979.
4. Ј. Буљовчић, М. Елек. Уџиво српски 3. Београд, 1996.
5. М. Burzan, Ј. Jerković, V. Niderman. Уџиво српски 4. Београд, 1996.
6. V. Milošević. Zlatna knjiga djetinjstva. Sarajevo, 1975.

Отрывок из стихотворения Г. Крклеца, написанного на екавском варианте, переведён автором пособия на экавский вариант.

Тексты «Моја породица», «Радни дан», «Портрети», «Моја кућа» были написаны лектором кафедры славянской филологии МГУ Виолетой Вукославович. С её помощью были созданы и другие тексты пособия, за что автор выражает ей глубокую благодарность.

Автор искренне благодарит также кандидатов филологических наук Т. А. Ацаркину, В. П. Гудкова, С. В. Зайцеву, В. Я. Тихомирову, Г. П. Тыртову, а также лектора по сербскому языку МГУ С. Д. Бенгин, чьи консультации и советы при подготовке учебника способствовали его совершенствованию.

Алфавит

Сербский язык использует два алфавита: кириллицу и латиницу. Люди, пишущие на этом языке, свободно владеют и тем, и другим алфавитом. Книги, журналы, газеты выходят и на кириллице, и на латинице. На улицах югославских городов можно увидеть надписи, сделанные латинскими буквами и кириллическими.

Кириллица

А а	Н н
Б б	Њ њ
В в	О о
Г г	П п
Д д	Р р
Ђ ђ	С с
Е е	Т т
Ж ж	Ђ ђ
З з	У у
И и	Ф ф
Ј ј	Х х
К к	Ц ц
Л л	Ч ч
Љ љ	Џ џ
М м	Ш ш

Латиница

A a	L l
B b	Lj lj
C c	M m
Č č	N n
Ć ć	Nj nj
D d	O o
Dž dž	P p
Đ đ	R r
E e	S s
F f	Š š
G g	T t
H h	U u
I i	V v
J j	Z z
K k	Ž ž

Овладеть сразу и той, и другой графикой сложно, поэтому целесообразно сначала научиться пользоваться одной из них — кириллицей. Русский язык тоже использует кириллические буквы. При создании сербской кириллической азбуки за основу была принята русская кириллица. При этом некоторые буквы были исключены, а некоторые добавлены, так как фонетическая система, система звуков сербского языка не совпадает с русской.

Кириллица

Буква	Приблизительное звуковое соответствие в русском языке
А а	<i>а</i>
Б б	<i>б</i>
В в	<i>в</i>
Г г	<i>г</i>
Д д	<i>д</i>
Ђ ђ	произносимое слитно <i>ДЬЖЬ</i>
Е е	<i>э</i>
Ж ж	<i>ж</i>
З з	<i>з</i>
И и	<i>и</i>
Ј ј	<i>й</i>
К к	<i>к</i>
Л л	как русское <i>л</i> , но кончик языка на альвеолах
Љ љ	мягче русского <i>ль</i>
М м	<i>м</i>
Н н	<i>н</i>
Њ њ	мягче русского <i>нь</i>
О о	<i>о</i>
П п	<i>п</i>
Р р	<i>р</i>
С с	<i>с</i>
Т т	<i>т</i>
Ћ ћ	мягче русского <i>ч</i>
У у	<i>у</i>
Ф ф	<i>ф</i>
Х х	<i>х</i>
Ц ц	<i>ц</i>
Ч ч	произносимое слитно <i>ТШ</i>
Џ џ	произносимое слитно <i>ДЖ</i>
Ш ш	<i>ш</i>

Соответствия между латиницей и кириллицей

A a	А а
B b	Б б
C c	Ц ц
Č č	Ч ч
Ć ć	Ѓ ѓ
D d	Д д
Dž dž	Џ џ
Đ đ	Ђ ђ
E e	Е е
F f	Ф ф
G g	Г г
H h	Х х
I i	И и
J j	Ј ј
K k	К к
L l	Л л
Lj lj	Љ љ
M m	М м
N n	Н н
Nj nj	Њ њ
O o	О о
P p	П п
R r	Р р
S s	С с
Š š	Ш ш
T t	Т т
U u	У у
V v	В в
Z z	З з
Ž ž	Ж ж

Две произносительные нормы

В одних областях Югославии в таких словах, как **видети** (видеть), **живети** (жить), **певати** (петь), произносятся один краткий звук [e]. А в других областях в тех же словах произносятся два звука — [je]: **видјети**, **живјети**, **пјевати**. Есть другая группа слов, таких, например, как **река** (река), **среда** (среда), **тесан** (тесный), в которых соответственно произносится один долгий [ē]¹ или три звука [ije]: **ријека**, **сриједа**, **тијесан**.

По тому, как произносятся такие слова, различаются **экавская** произносительная норма (в ней произносятся [e] и [ē]) и **екавская** произносительная норма (в ней в тех же словах произносятся соответственно [je] и [ije]).

И екавское, и экавское произношения являются литературными. Это значит, что диктор на радио и телевидении, преподаватель в школе или в университете могут пользоваться и той, и другой нормой. Но в речи одного человека должна соблюдаться какая-то одна норма, или экавская, или екавская.

В этом учебном пособии будет представлена экавская норма, которая характерна для речи большинства жителей столицы Югославии — Белграда.

Основной принцип правописания

Основной принцип сербского правописания сформулировал основоположник современного литературного сербского языка Вук Стефанович Караджич (1787 - 1864). Этот принцип гласит: **Пиши како говориш и читај као што је написано** (*Пиши, как говоришь, и читай, как написано*). В сербском языке правописание фонетическое, то есть на письме отражаются звуковые чередования согласных, что не свойственно русской орфографии. Поэтому написание, например, сербских слов **шездесет** (шестьдесят), **потпис** (подпись), **свеска** (тетрадь), **фудбал** (футбол) отличается от написания русских **шестьдесят, подпись, связка, футбол**. В сербском языке слова пишутся именно так, как они произносятся.

Ударение

Ударение в сербском языке является музыкальным. Это значит, что ударный слог выделяется не только силой произнесения, но и понижением или повышением тона. Поэтому ударение может быть восходящим или нисходящим. При этом ударные слоги могут быть долгими или краткими. Выделяется четыре типа ударения:

краткое нисходящее (")¹:

не́бо — *небо*

не́ко — *кто-то*

па́с — *собака*

ко́нь — *конь*

ка́са — *касса*

ју́тро — *утро*

краткое восходящее (´):

м`узеј² — *музей*

јèдини — *единственный*

ка̀пут — *пальто*

ко̀лено — *колени*

лѐтети — *лететь*

но̀га — *нога*

длгое нисходящее (^):

ма̀јка — *мама*

љу̀ди — *люди*

мра̀к — *мрак*

мо̀ј — *мой*

но̀ж — *нож*

длгое восходящее ('):

изнена̀ђење — *сюрприз*

поче́так — *начало*

поште́ње — *честность*

по́дне — *полдень*

о́вца — *овца*

на̀ставница — *учительница*

на̀ћи — *найти*

По долготе и краткости различаются не только ударные, но и безударные слоги.

Место ударения непостоянно. Ударение может падать на разные слоги. Но если в слове больше одного слога, последний слог не может быть ударным.

При изменении слова может меняться место ударения и его качество.

Основные особенности сербского произношения

Произношение сербских гласных звуков близко к произношению гласных в русском языке. Одно из различий состоит в том, что они могут быть долгими и краткими.

1.

Гласные в сербском языке произносятся одинаково чётко как в ударных, так и в безударных слогах.

Прочитайте, произносятся гласные в безударном слоге без редукции:

äко — *если*

жâрко — *страстно*

бáка — *бабушка*

дÿго — *долго*

дòбро — *хорошо*

зäједно — *вместе*

нòга — *нога*

зäшто — *почему*

öко — *глаз*

öдмāх — *сразу*

öцена — *оценка*

кöмотно — *удобно*

јäгода — *клубника*

с`убота — *суббота*

јäје — *яйцо*

*Зèленā, зèленā
рáсла је трáвица,
шàренā, шàренā
пáсла је крāвица.*

(Божидар Тимотијевић)

Свāкā сврāка скāкā на двā крāка.

(Б`рзалица¹)

Прāvī од комáрца мāгāрца.

(Пòсловица)

2.

В сербском языке есть только пять мягких согласных. Они обозначаются буквами **љ, њ, ћ, ђ, ј**. Эти согласные всегда произносятся мягко. Остальные согласные всегда остаются твёрдыми. Они не смягчаются и перед гласными **и, е**.

Прочитайте, не смягчая согласные звуки перед гласными [и], [е]:

де́д — *дед*

де́те — *ребёнок*

та́кси — *такси*

те́ма — *тема*

ве́жба — *упражнение*

пи́во — *пиво*

ве́тар — *ветер*

пи́смо — *письмо*

ви́но — *вино*

про́фесор — *преподаватель*

де́вет — *девять*

пти́ца — *птица*

жира́фа — *жираф*

ре́ка — *река*

бе́ба — *грудной ребёнок*

све́ска — *тетрадь*

се́вер — *север*

се́сти — *сесть*

сме́тати — *мешать*

сре́да — *среда*

Пе́па, ле́пѣ као шаргарѣга.

(Божидар Тимотијевић)

Ри́ба ри́би гри́зе ре́п.

(Б`рзалица)

Ко́ пѣва̄, зло́ не ми́слӣ.

(По́словица)

3.

В сербском языке в конце слова не происходит оглушения звонких согласных. Не происходит также оглушения [в] перед глухими согласными.

Прочитайте, не оглушая звонкие согласные в конце слова и [в] перед глухим согласным:

хле́б — *хлеб*

зи́д — *стена*

хòд — походка

штâб — штаб

јÿг — юг

дрÿг — товарищ

зâпад — запад

сÿд — суд

рêд — порядок

прêдлог — предложение

чâвка — галка

зÿб — зуб

снêг — снег

вòз — поезд

хлâд — холод

стрòг — строгий

сÿв — сухой

прâв — прямой

òвца — овца

јèвтин — дешёвый

*Једна шÿма зèленâ
Прèпуна је јèлèнâ.
Свè до глòга глòг.
Свè до рòга рòг.*

(Стеван Раичковић)

*Тÿжио се стâри лâв:
Звèри мòје, нÿсам здрâв.*

(Густав Крклец)

4.

[л]. При произнесении звука [л] кончик языка должен находиться на альвеолах (бугорки над верхними зубами).

Сделайте упражнение на произнесение звука [л]:

лâв — лев

лèптÿр — бабочка

далèко — далеко

ликèр — ликёр

кÿлограм — килограмм

лÿст — газета

лèкâр — врач

лÿце — лицо

лèк — лекарство

кòлено — колено

кòла — машина

мòлÿм — пожалуйста

колÿко — сколько

шâла — шутка

лÿк — лук

одèло — костюм

*Лѣтѹ лѣста,
лѣтѹ, лѣтѹ,
и док лѣтѹ,
она вѣлѹ:*

*— Дѳшла нам је
кѹшна јѣсѣн,
мѳрѣм нѣ југ
да се сѣлѹм!*

*К`удѣ лѣтѣ мѣлѣ лѣсте
кѣд ујѣсен кѹша лѹјѣ?
— У далѣкѹ крај се сѣлѣ
јѣр им ѳвде лѣпо нѹје.*

(Божидар Тимотијевѹ)

5.

При произнесении звука [л̣] кончик языка упирается в нижние зубы, а спинка языка прижата к нѣбу.

Сделайте упражнение на произношение звука [л̣]:

здрав̣ље — здор^овьѣ

учител̣ь — учител̣ь

зѣм^лѣ — стран^а

учител̣ьница — учител̣ьница

пѳльѣ — пол^е

прѹјател̣ь — друг

пол̣убити — поцел^овать

пријател̣ьница — подруг^а

л̣убав — люб^овь

сѣл̣ѣк — крест̣ьянин

к^рѣл̣ь — кор^оль

прѹзѣм^лѣ — пер^вый этаж

к^рѣл̣ьница — кор^олева

*Бѳльѣ ѹшта нѣго нѹшта.
Бѳльѣ ѹкад нѣго нѹкад.*

(Пѳсловица)

*За м^рѣва м^рѣвица
као к^рѣл̣ь к^рѣл̣ьница.*

(Божидар Тимотијевѹ)

6.

При произнесении звука [ъ] положение языка такое же, как и при произнесении [ль].

Сделайте упражнение на произнесение звука [ъ]:

ба̑ња — курорт	ја̑гње — ягнёнок
гра̑ње — ветви	сма̑нити — уменьшить
да̑њу — днём	медё̑няк — пряник
до̑њи — нижний	му̑ња — молния
го̑рњи — верхний	му̑нёвит — молниеносный
има̑ње — поместье	нё̑гов — его (принадлежащий ему)
нё̑н — её (принадлежащий ей)	

*Ѓво на̑ма̑ё пё̑смё! Ма̑ња од з"рна² ма̑ка.
У ньо̑ј је је̑дан о̑смёх и пи̑смо од је̑дног де̑чака.*

*А̑ко зна̑ш ко̑ га ша̑льё — што̑ да ти при̑ча̑м да̑льё.
А̑ко не̑ знаш ко̑ га ша̑льё — што̑ те се̑ ти̑че̑ да̑льё.*

(Мирослав Антић)

7.

Звук [ч] — это произнесённое слитно сочетание русских [т] и [ш]. Язык при этом поднимается к альвеолам.

Сделайте упражнение на произношение звука [ч]:

вё̑чера — ужин	о̑дличан — отличный
де̑ча̑к — мальчик	па̑пуче — тапочки
ма̑че — котёнок	о̑чи — глаза
ма̑чка — кошка	ю̑вечё — вечером
о̑бично — обычно	ча̑ј — чай
ча̑ша — стакан	ча̑јник — чайник
чи̑зме — сапоги	че̑тири — четыре
ре̑ч — слово	че̑трдесё̑т — сорок
чо̑кола̑да — шоколад	

*Пòслало с̀унце плам̀ичак
Да ус̀иј̄а кам̀ичак
И да за̀п̄ал̄и ч̀ичак.*

(Стеван Раичковић)

Чòк̄анчићем ћеш ме, чòк̄анчићем ћу те.

(Б`рзалица)

*И цвр'ч̄ӣ, цвр'ч̄ӣ цвр'чак
На чвòру цр'н̄е см"рч̄е.*

(Владимир Назор)

8.

Звук [џ] — это произнесённое слитно сочетание русских [д] и [ж]. Язык при этом также поднимается к альвеолам.

Сделайте упражнение на произношение звука [џ]:

џеп — карман

џез — джаз

џбеник — учебник

џем — джем

џабе — бесплатно

џемпер — свитер

пиџама — пижама

џентлмен — джентльмен

џамија — мечеть

џудо — дзюдо

џ`унгла — джунгли

џòрџ — Джордж

*Дèца вòл̄е ч̀удне ств̀ари
к̄ао што су о̀џачари.*

(Душан Радовић)

Ж̀ут̄е ч̀и́зме у чизм̀еџи-б̀аш̄е.

(Б`рзалица)

9.

Звук [ћ] произносится как [ть] с призвуком [щ]. Кончик языка при этом находится за нижними зубами.

Сделайте упражнение на произношение звука [ћ]:

дòћи — прийти

мòћи — мочь

кӯҳа — дом

ноҳ — ночь

ноҳу — ночью

маҳеха — мачеха

срעה — счастье

òсеҳање — чувство

пóҳи — пойти

òбуҳа — обувь

слèдèҳи — следующий

обèҳати — обещать

плáҳати — платить

цвèҳе — цветы

предузèҳе — предприятие

лúшҳе — листья

И од вèҳèг ùмā вèҳè, и од јáчèг ùмā јáчè.

(Пòсловица)

*Клúпчиҳем ҳу те,
калёмчиҳем ҳу те.*

(Б`рзалица)

10.

Звук [ҳ] произносится как [дь] с призвуком [жь]. Кончик языка при этом находится за нижними зубами.

Сделайте упражнение на произношение звука [ҳ]:

вõҳа — *вождь*

ҳäво — *дьявол*

ҳõн — *подмётка*

ҳâк — *ученик*

кряҳа — *кража*

ҳÿс — *апельсиновый сок*

ҳèврек — *бублик*

меҳунáроднū — *международный*

ослобоҳèње — *освобождение*

свãҳа — *ссора*

такóҳе — *также*

Бёнова — *Генуя*

тÿҳ — *чужой*

*У жúтом àуту дõҳè
јèсен, донèсè грóжҳе.*

(Душан Костиҳ)

11.

В сербском языке звук [р] может быть слогообразующим. При этом он звучит более раскатисто и может быть долгим и кратким. На него может падать ударение.

Сделайте упражнение на произношение слогообразующего [р]:

б^рдо⁴ — *возвышенность*

т^рчати — *бежать*

бр'зо — *быстро*

ц^рн — *чёрный*

з"рно — *зерно*

с"рце — *сердце*

п"рст — *палец*

в"рх — *верх*

п^рвѝ — *первый*

срѣбрн — *серебряный*

'рђав — *плохой*

к"рпа — *тряпка*

*Зѣц по пѳљу т"рчкѧ:
т^рк, т^рк, т^рк,
кѳнь у штѧли ф^ркћѧ:
ф^рк, ф^рк, ф^рк.*

*Сѧмо мѧлѝ Вѝце
нѧмѧ мѧрамицѧ
па мѳрѧ да шм"ркћѧ:
шм^рк, шм^рк, шм^рк.*

(Божидар Тимотијевић)

Отуд ѝдѧ ц^рн т^рн, да одгрѝзѧ ц^рном т^рну ц^рн в^рх.

(Б`рзалица)

Урок 1

Упознавање

- Милан:** Здраво, Аљоша!¹ Уђи! Тата и мама нису код куће. Ово је моја сестра Драгана.
- Аљоша:** Драго ми је. Ја сам Аљоша. Ја сам ваш нови сусед.
- Драгана:** Ти ниси из Београда?
- Аљоша:** Не, нисам. Наша породица је у Београду тек неколико дана.
- Драгана:** Одакле сте ви?
- Аљоша:** Ми смо из Москве. Мој тата је професор руског језика.
- Милан:** А наш тата је инжењер. А мама је лекар.
- Драгана:** Они су сада на послу. Аљоша, јеси ли за један сок?
- Аљоша:** Може. Сок је одличан. Хвала. А данас је јако топло.

Словарик

ући, уђем	войти
ући	войди
бити на послу	быть на работе
бити код куће	быть дома
он је за сок	он хочет соку
драго ми је	мне (очень) приятно
породица	семья
тата	папа
мама	мама
сестра	сестра
брат	брат
кућа	дом
Београд	Белград
Москва	Москва

дан	<i>день</i>
сусед ²	<i>сосед</i>
професор	<i>преподаватель (в средней школе или в университете)</i>
руски језик	<i>русский язык</i>
инжењер, инжењера	<i>инженер</i>
лекар, лекара	<i>врач</i>
упознавање	<i>знакомство</i>
посао, посла	<i>работа</i>
сок	<i>сок, напиток</i>
нов, нови ³ ; нова, ново	<i>новый</i>
руски, руска, руско	<i>русский</i>
одличан, одлични; одлична, одлично	<i>отличный</i>
неколико	<i>несколько</i>
сада	<i>сейчас</i>
данас	<i>сегодня</i>
јако	<i>очень</i>
топло	<i>жарко</i>
мој, моја, моје	<i>мой</i>
твој, твоја, твоје	<i>твой</i>
наш, наша, наше	<i>наш</i>
ваш, ваша, ваше	<i>ваш</i>
овај, ова, ово	<i>этот</i>
одакле	<i>откуда</i>
Здраво!	<i>Привет!</i>
Хвала!	<i>Спасибо!</i>
Може.	<i>Да, пожалуй.</i>
један, једна, једно	<i>один</i>

тек

только (применительно ко времени)

В сербском языке в составе сказуемого обязательно должен быть глагол в личной форме.

Поэтому если по-русски можно сказать "я школьник", то по-сербски это звучит так: **ја сам ученик**. Сравните следующие русские и сербские предложения:

Это мой друг. — **Ово је мој пријатељ**.

Сегодня мы в школе. — **Данас смо ми у школи**.

В качестве глагола-связки в настоящем времени употребляется глагол **бити** (*быть*). Существуют полные и краткие формы этого глагола.

Спряжение глагола **бити** в настоящем времени

Краткие формы

Полные формы

ја сам	ми смо
ти си	ви сте
он/она/оно је	они/оне/она су

јесам	јесмо
јеси	јесте
јесте	јесу

В большинстве случаев употребляются краткие формы глагола **бити**. Они отличаются некоторыми особенностями. На эти слова не падает ударение, они произносятся как одно слово с предыдущим ударным словом. Такие безударные слова называются энклитиками. Энклитики не могут находиться в абсолютном начале предложения. В предложении они обычно стоят после первого ударного слова. Поэтому в приведённой выше таблице спряжения краткие формы даны в позиции после ударных слов — личных местоимений.

Полные формы глагола **бити** употребляются в следующих случаях:

1) если предложение состоит только из одного слова — формы глагола **бити**:

Аљ оша, ти си из Москве? — Јесам. *Алёша, ты из Москвы? — Да.*

2) при желании говорящего подчеркнуть утверждение:

Данас није јако топло? — Данас јесте јако топло. *Сегодня не очень жарко? — Сегодня как раз очень жарко.*

Именительный падеж множественного числа личных местоимений

Обратите внимание на то, что личные местоимения **он, она, оно** имеют разные формы множественного числа для каждого из трёх родов: **они, оне, она**.

ОНА + ОНА = ОНЕ

ОНО + ОНО = ОНА

ОН + ОН = ОНИ

ОН + ОНА = ОНИ

ОН + ОНО = ОНИ

ОН + ОНА + ОНО = ОНИ

Два **пријатеља** иду на купање (**пријатељ** — сущ. м. р.) **Они** иду заједно. — *Два друга иду купатися. Они иду вместе.*

Девојчице читају књиге (**девојчица** — сущ. ж. р.) **Оне** воле интересантне књиге. — *Девочки читают книги. Они любят интересные книги.*

Брда су висока (**брдо** — сущ. с. р.) **Она** су лепа. — *Горы высокие. Они красивы.*

Если речь идёт о группе лиц или предметов, называемых существительными разного рода, то употребляется местоимение **они**:

Девојке и млад ићи играју (**девојка** — суц. ж. р., **младић** — суц. м. р.) **Они** играју целу ноћ. — *Девушки и юноши танцују. Они танцуют всю ноћ.*

Отрицательные формы глагола *бити*

нисам	нисмо
ниси	нисте
није	нису

Отрицательные формы не являются энклитиками. Это слова, несущие ударение. Предложение может начинаться с этой формы: **Ниси из Београда? — Нисам.**

Притяжательные прилагательные

Притяжательные прилагательные отвечают на вопрос **чији? чија? чије?** (*чей?*). Они указывают на принадлежность чего-либо человеку или животному. В русском языке мы употребляем притяжательные прилагательные: *Наташина тетрадь, отцовы сапоги*, — но чаще отношения принадлежности выражаем родительным падежом: *тетрадь Наташи, сапоги отца, портрет Шалапина, фильм Эйзенштейна, таблица Менделеева*. В сербском языке в такой же ситуации употребляются притяжательные прилагательные: **Наташина свеска, очеве чизме, Шалапинов портрет, Ајзенштајнов филм, Мендель ејевљева таблица.**

От существительных мужского рода притяжательные прилагательные образуются так: основа + суффикс **-ов-** или **-ев-** + $[\]$ (м.р.)

-а (ж.р.)

-о (ср.р.)

Суффикс **-ев-** присоединяется к основе, оканчивающейся на мягкий согласный (**њ, љ, ћ, ђ, ј**) или **ж, ч, џ, ц, р**. К остальным основам присоединяется суффикс **-ов-**. Например:

1. от существительного **Вук**: **Вук-** + **-ов-** + $[\]$ = **Вуков** (*принадлежащий Вуку или сделанный Вуком*); **Вуков речник** — *словарь Вука*;

2. от существительного **краљ**: **краљ-** + **-ев-** + $[\]$ = **краљев** (*королевский*); **краљеве решење** — *решение короля, королевское решение.*

Если основа существительного оканчивается на **ц**, то оно заменяется на **ч**. Поэтому от существительного **стриц** (*дядя*) прилагательное образуется так: **стриц-** -> **стрич-** + **-ев-** + $[\]$ = **стричев** (*дядин*); **стричев портрет** — *дядин портрет.*

От существительных женского рода и мужского рода с окончанием **-а** в им. падеже притяжательные прилагательные образуются так: основа + суффикс **-ин-** + $[\]$ (м.р.)

-а (ж.р.)

-о (ср.р.)

Например:

От **Драгана**: **Драган-** + **-ин-** + $[\]$ = **Драганин** (*принадлежащий Драгане или сделанный Драганой*). **Драганин брат** — *брат Драганы. Драганина књига* — *книга Драганы. Драганино писмо* — *письмо Драганы.*

От тата: тат- + -ин- + [] = татин; татина торба — папин портфель.
ВУК + ОВ = ВУКОВ

КРАЉ + ЕВ = КРАЉЕВ

ДРАГАНА + ИН = ДРАГАНИН

Притяжательные прилагательные, образованные от имён собственных, пишутся с прописной буквы.

Упражнения

1. Переведите слова и словосочетания на сербский язык. [выполнить]

Семья, сосед, преподаватель, русский язык, день, несколько дней, на работе, дома, откуда, сегодня, очень жарко, отличный.

2. Вставьте пропущенный глагол-связку. [выполнить]

Ја ... Аљоша. Ти ... Драгана. Они ... Милан и Аљоша. Ти ... код куће. А ви ... код куће? Они ... суседи. Милан ... ученик. Ми ... за сок. Ви ... на послу. Он ... наш пријатељ.

3. Составьте предложения по образцу. [выполнить]

Образец: Драгана... — Драгана је она. Аљоша... — Аљоша је он.

Мама... Мама и Драгана... Милан и Аљоша... Тата... Ја и тата... Наташа и Олга... Ти и мама... Виктор и Владимир... Ја и Милан... Владимир и Олга... Ти, тата и Виктор... Мама и ја...

4. Дайте максимальное число ответов на вопросы.

Ко је Аљоша? Ко је Милан? Ко је Драгана? Ко је Миланов тата? Ко је Драганина мама? Ви сте професор? Ко је лекар? Одакле су Милан и Драгана? Аљошина породица је из Београда? Одакле су они? Где су Миланови и Драганини родитељи? Какав је сок?

5. Подтвердите или опровергните утверждения.

Образец: Драгана је код куће. — Да, тако је. Драгана је код куће. Аљоша је из Београда. — Не, није тако. Аљоша није из Београда. Аљоша је из Москве.

Миланови родитељи су код куће. Аљоша је Миланов нови сусед. Аљошина породица је у Београду један месец. Аљоша је из Сарајева. Аљошин тата је лекар. Миланов тата је инжењер, а мама је лекар. Драгана није код куће. Аљоша је за сок. Сок је одличан. Данас је јако хладно.

6. Используйте глагол бити в утвердительной и отрицательной форме. [выполнить]

Образец: Тата и мама ... код куће. — Тата и мама су код куће. Тата и мама нису код куће.

То ... Миланова сестра Драгана. Аљоша ... Миланов нови сусед. Ти ... из Београда, а ја ... из Москве. Миланови родитељи ... инжењери. Аљошин тата ... професор. Ти ... за сок.

7. Образуйте от существительных, данных в скобках, притяжательные прилагательные и используйте их в нужной форме. [выполнить]

То је (Милан) сестра Драгана. (Аљоша) тата је професор руског језика. Аљоша је (Милан) нови сусед. (Драгана) мама је лекар. Ко су (Милан и Аљоша) родитељи?

8. Расскажите на сербском языке, что вы узнали о Милане и Алёше.

9. Расскажите, кем работают ваши родители и соседи, используя те слова, которые вы уже знаете, и приведённые ниже.

радник	рабочий
научни радник	научный работник
грађевинар, грађевинара	строитель
шофер, шофера	шофёр
продавац, продавца	продавец
продавачица	продащица
глумац, глумца	актёр

глумица	<i>актриса</i>
сликар, сликара	<i>художник</i>
службеник	<i>служащий</i>
бизнисмен, бизнисмена	<i>бизнесмен</i>
певач, певача	<i>певец</i>
певачица	<i>певица</i>
војно лице	<i>военный</i>
молер	<i>маляр</i>
чистач, чистача	<i>дворник</i>
чистачица	<i>уборщица</i>
књиговођа	<i>бухгалтер</i>
тренер	<i>тренер</i>
спортиста	<i>спортсмен</i>
домаћица	<i>домашняя хозяйка</i>
поштар, поштара	<i>почтальон</i>
учитељ	<i>учитель начальной школы</i>
учитељица	<i>учительница начальной школы</i>
наставник	<i>учитель средней школы</i>
наставница	<i>учительница средней школы</i>
професор	<i>преподаватель средней школы или университета (мужчина)</i>
професорица	<i>преподаватель средней школы или университета (женщина)</i>

10. Переведите на сербский язык.

Алѐша — новый сосед Милана. Алѐша не из Белграда, он из Москвы. Алѐшина семья в Белграде всего несколько дней. Алѐшин папа — преподаватель русского языка. Папа Милана — инженер. Мама Милана и Драганы — врач. Мамы и папы сейчас нет дома. Они на работе. Сегодня жарко. Алѐша выпил бы соку. Сок замечательный.

11. Прочитайте стихотворение, переведите его на русский язык и выучите наизусть.

Свако је нечији

Деда се звао Глиша,
И унук се звао Глиша.

Кад **у**нука питају: Чији си?
Он каже: Ја сам Глишин Глиша.

Бака се звао Деса,
И **у**нука се звао Деса.
Кад **у**нуку питају: Чија си?
Она каже: Ја сам Десина Деса.

Десина Деса и Глишин Глиша
Иду у исту школу
У исти разред. Седе у истој клупи,
Они су "пар".

Седе **заједно**, **играју** се **заједно**.
Сада их деца овако зову:
Њу — Глишиног Глиши Десина Деса,
А њега — Десине Десе Глишин Глиша!
Тако и треба. Нека се зна ко је чији.
А свако је **нечији** и још **нечији**.

(Слободан Стојановић)

Словарик

звати се, зовем се	<i>называться, меня зовут</i>
питати, питам	<i>спрашивать</i>
казати, кажем	<i>говорить</i>
ићи, идем	<i>идти, ходить</i>
седети, седим	<i>сидеть</i>
седети у клупи, седим	<i>сидеть за партой</i>
играти се, играм се	<i>играть</i>
звати, зовем	<i>называть</i>
знати, знам	<i>знать</i>
треба	<i>нужно</i>
нека се зна	<i>пусть все знают</i>
деда	<i>дедушка</i>
бака	<i>бабушка</i>

унук	<i>внук</i>
у нука	<i>внучка</i>
деца	<i>дети</i>
школа	<i>школа</i>
клуба	<i>парта</i>
пар	<i>пара</i>
нечији, нечија, нечије	<i>чей-то</i>
исти, иста, исто	<i>один и тот же</i>
сваки, свака, свако	<i>каждый</i>
у клуби	<i>за партиой</i>
з аједно	<i>вместе</i>
овако	<i>так</i>
тако	<i>так</i>
ко	<i>кто</i>
чији, чија, чије	<i>чей</i>
нека	<i>пусть</i>
још	<i>ещё</i>
а	<i>а</i>

12. Ответьте на вопросы в соответствии с образцом.

а)

О б р а з е ц: *Аљошин тата је професор? — Јесте. Аљошин тата је професор.*

Миланови родитељи су на послу? Ви сте ђак? Глиша је Десин пар? Деса је Глишина пријатељица? Ви сте пријатељи? Деса и Глиша су у истој клуби?

б)

О б р а з е ц: *Аљошин тата није професор? — Аљошин тата јесте професор.*

Миланови родитељи нису на послу? Ви нисте ђак? Глиша није Десин пар? Деса није Глишина пријатељица? Ви нисте пријатељи? Деса и Глиша нису у истој клуби?

13. Сыграйте сценку следующего содержания.

К вам в дом приходит ваш новый знакомый. Представьте его своей семье. Представьте каждого члена своей семьи новому другу. Расскажите о них и о себе всё, что вы можете. Предложите гостю что-нибудь съесть или выпить. Вы можете использовать слова **сладолед** (мороженое), **колач** (пирожное), **чај** (чай).

Урок 2

На тераси

- Милан:** Мама, **имамо** новог **комшију**! Он је Рус¹. Ево га, **долази**.
- Аљоша:** Добар дан. Како сте?
- Мама:** Хвала. Добро сам. Драго ми је да **имамо** госта. Ја сам Миланова мама.
- Аљоша:** Зовем се Аљоша.
- Мама:** Децо²! **Седите** на **терасу**. Ево, изволите **лимунаду**.
- Аљоша:** Баш су дивне руже на вашој тераси!
- Милан:** Наша мајка гаји лепо цвеће.
- Аљоша:** Где је Драгана?
- Милан:** Она је код другарице. На телевизији има један добар филм, "Полицајац са Петловог брда". Гледају **заједно**.
- Аљоша:** Зар твоја мама не гледа тај филм?
- Милан:** Не, она нема времена за телевизију. **Заузета** је у **кухињи**.

Словарик

имати, имам	<i>иметь</i>
имати времена за нешто	<i>иметь время на что-то</i>
долазити, долазим	<i>приходить</i>
доћи, дођем	<i>прийти</i>
сести, седнем	<i>сесть</i>
седати, седам	<i>садиться</i>
гајити, гајим	<i>выращивать</i>
гледати, гледам	<i>смотреть</i>
комшија	<i>сосед</i>

Рус	<i>русский (национальность)</i>
Рускиња	<i>русская (национальность)</i>
Србин	<i>серб</i>
Српкиња	<i>сербка</i>
Југословен, Југословена	<i>югослав</i>
Југословенка	<i>югославка</i>
гост	<i>гость</i>
другарица	<i>подруга (обычно по школе)</i>
полицајац, полицајца	<i>полицейский</i>
лимунада	<i>лимонад (лимонный сок с водой и сахаром)</i>
ружа	<i>роза</i>
тераса	<i>балкон</i>
цвеће	<i>цветы</i>
телевизија	<i>телевидение</i>
на телевизији	<i>по телевидению</i>
филм	<i>фильм</i>
брдо	<i>невысокая гора, холм</i>
Петлово брдо	<i>Петлово-брдо (букв. Петушиный холм; один из периферийных районов Белграда)</i>
време, времена	<i>время</i>
кухиња	<i>кухня</i>
добар, добри; добра, добро	<i>добрый</i>
диван, дивни; дивна, дивно	<i>чудесный</i>
драг, драги; драга, драго	<i>дорогой</i>
леп, лепи; лепа, лепо	<i>красивый</i>
заузет, заузети; заузета, заузета	<i>занятой</i>
заједно	<i>вместе</i>
где	<i>где</i>

тај, та, то	<i>ЭТОТ (о котором только что шла речь)</i>
твој, твоја, твоје	<i>ТВОЙ</i>
ваш, ваша, ваше	<i>ВАШ</i>
наш, наша, наше	<i>НАШ</i>
Како сте?	<i>Как вы поживаете?</i>
Баш су дивне руже!	<i>Какие чудесные розы!</i>
Изволите!	<i>Пожалуйста! (пожалуйста, возьмите)!</i>
Добар дан!	<i>Добрый день!</i>
Добро јутро!	<i>Доброе утро!</i>
Добро вече!	<i>Добрый вечер!</i>
један, једна, једно	<i>ОДИН</i>
ево	<i>ВОТ</i>
ево га	<i>ВОТ ОН</i>
да	<i>ЧТО (подчинительный союз)</i>
зар	<i>РАЗВЕ</i>

Особенности сербской пунктуации

Постановка знаков препинания в сербском языке во многом отличается от принятой в русском языке. Одно из существенных различий заключается в том, что если в сложноподчинённом предложении придаточная часть стоит после главной, то обычно она не отделяется знаком препинания от главной части. Например:

Драго ми је да имамо госта. — *Мне очень приятно, что у нас гость.*
Нека се зна ко је чији. — *Пусть все знают, кто чей.*

Возвратная частица *се*

Возвратная частица **се** соответствует по значению русской возвратной морфеме **-ся**, но пишется отдельно от глагола. Она является энклитикой, поэтому занимает в предложении позицию после первого ударного слова: **Зовем се Аљоша.**

Спряжение глаголов *имати/немати* в настоящем времени

имати

немати

има-м	има-мо
има-ш	има-те

нема-м	нема-мо
нема-ш	нема-те

има-[]

има-ју

нема-[]

нема-ју

Также спрягаются глаголы **гледати (гледам)** — смотреть, **слушати (слушам)** — слушать, **читати (читам)** — читать, **питати (питаю)** — спрашивать, **знати (знаю)** — знать.

Окончания существительных и прилагательных в именительном падеже единственного и множественного числа

Женский род

	Прилагательное	Существительное
Ед. ч.	-а лепа	-а тераса
Мн. ч.	-е лепе	-е терасе

Мужской род

	Прилагательное	Существительное
Ед. ч.	-[] нов[] <i>или</i> -и нови	-[] сусед[]
Мн. ч.	-и нови	-и суседи

Средний род

	Прилагательное	Существительное
Ед. ч.	-о, -е високо наше	-о, -е брдо поље
Мн. ч.	-а	-а

	висака наша	брда поља

В среднем роде ед. ч. окончание **-е** имеют те существительные, основа которых оканчивается на мягкий согласный, шипящий или **р**.

Например: **поље** (*поле*), **маче** (*котёнок*), **море** (*море*).

Упражнения

1. Переведите на сербский язык слова и словосочетания. [**выполнить**]

Новый сосед, прекрасные розы, замечательный вид на город, по телевизору идёт фильм, занят, кухня, у подружки, у нас гость, вот он.

2. Образуйте формы множественного числа. [**выполнить**]

Наша кућа, леп дан, мој професор, мамин лекар, дивна ружа, нова кухиња, добро јутро, драги гост, моја сестра, одлична оцена, добар пријатељ.

3. Составьте предложения, подобные данным в образце. Переведите их на русский язык.

а)

Образец: *Ево (Миланова мама) — Ево Миланове маме.*

Ево (наша тераса, комшија, Драганина другарица, твоја сестра);

б)

Образец: *Јеси ли за (једна лимунада)? — Јеси ли за једну лимунаду?*

Јеси ли за (једна кафа, једна бомбона, једна чоколада, један сок, један сладолед)?

в)

Образец: *Лимунада је за (твоја сестра) — Лимунада је за твоју сестру.*

Лимунада је за (Миланова мама, Драганина другарица, Аљоша, комшија, гост, брат).

4. Подтвердите или опровергните утверждения.

Образец: *Драганина другарица гледа филм. — Да, тако је. Драганина другарица гледа филм. Драгана седи на тераси. — Не, није тако. Драгана не седи на тераси. Драгана гледа филм.*

Милан има новог комшију. Он је Србин. Зове се Драган. Милановој мами је драго да имају госта. Ружа на тераси су дивне. С Миланове терасе је леп поглед на град. Драгана је код куће. На телевизији сад нема доброг филма. Миланова мама гледа филм "Полицајац са Петловог брда". Она је у соби.

5. Употребите глаголы **имати/немати** в нужной форме. [**выполнить**]

Милан (имати) новог комшију. Мама и ја (имати) госта. Они (немати) балкон. Они (имати) терасу. На тераси ми (имати) лепе руже. Ти (немати) времена за телевизију. Ви (имати) лепе руже? Ја (немати) брата. На телевизији (имати) један добар филм. Драгана (имати) добру другарицу. Ја увек (имати) сладолед за госта.

6. Ответьте на вопросы.

Ко је на тераси? Где је Драгана? Где је Миланова мама? Како се зове Миланов гост? Ко је он? Како се зовете ви? Како се зове ваша мајка? Како се зове ваш отац? Ваш брат и ваша сестра? Одакле сте ви? Какве су руже на тераси? Какав је поглед са терасе? Шта има Милан у кући? Шта има Милан на тераси? Шта је на телевизији? Ко гледа филм? Миланова мама има времена за телевизију? Ви имате времена за телевизију? За шта имате времена?

7. Закончите предложения. Слова в скобках переведите на сербский язык.

Изволите... (*лимонад, роза, кофе*). Ја увек имам времена за... (*телевизор, сестра, мама, сосед*). Драго ми је да... (*у нас гость, вы из Москвы, вы в Белграде*). Јесте ли за... (*лимонад, кофе, сок, мороженое*).

8. Образуйте вопросительные предложения по образцу. Переведите их на русский язык.

Образец: *Она је код другарице. — Зар је она код другарице? (зар — разве)*

Аљоша је у гимназаји. Данас је топло. Мама је заузета у кухињи. Ваша је породица у Београду тек неколико дана. Деца су на тераси. Руже су дивне.

9. Вставте пропуценные слова.

- Мама, имамо Ево га,
— Драго ми је Ја сам Децо! Седите Ево, изволите
— О, баш су на !
— Наша мајка лепо цвеће.
— Драгана је На телевизији има заједно.
— Зар твоја мама не гледа ?
— Не, она нема времена Заузета је у

10. Переведите на сербский язык.

а)

- Мама, у нас новий сосед. Он руский. Вот он идёт сюда.
— Добрый день. Как вы поживаете?
— Спасибо, хорошо. Я мама Милана. Дети, сядьте на балконе. Вот, пожалуйста, лимонад.
— О, какие замечательные розы на вашем балконе!
— Наша мама выращивает красивые цветы.
— Где Драгана?
— Она у подруги. По телевизору сегодня идёт хороший фильм, "Полицейский с Петушиного холма". Они смотрят вместе.
— Разве твоя мама не смотрит этот фильм?
— Нет, у неё нет времени на телевизор. Она занята на кухне.
— Вы хотите мороженого? У нас всегда есть мороженое для гостя.

б)

У Милана новый сосед. Он не серб, он русский. Его зовут Алёша. Я рада, что у нас гость. Пожалуйста, лимонад. У нас на балконе прекрасные розы. Наша мама выращивает красивые цветы. Драгана сейчас у подруги. Они вместе смотрят фильм. Мама Милана не смотрит этот фильм. У неё нет времени. Она занята на кухне. Мы бы съели мороженого. У Милана всегда есть мороженое для гостя.

в)

- Привет, Алёша! Входи! Папы с мамой нет дома. Это моя сестра Драгана.
— Мне очень приятно. Я Алёша. Я ваш новый сосед.
— Ты не из Белграда?
— Нет. Наша семья в Белграде всего несколько дней.
— А откуда вы?
— Мы из Москвы. Мой папа — преподаватель русского языка.
— А наш папа — инженер. А мама — врач. Они сейчас на работе. Алёша, хочешь сок?
— Спасибо, сок замечательный. А сегодня очень жарко.

11. Прочитайте стихотворение, переведите его на русский язык и выучите наизусть.

Хајде да се мењамо

Ти имаш фудбал,
Ја имам копачке,
Ти имаш сличице,
А ја имам значке.
Хајде да се мењамо!
Важи!

Ти имаш вучјака,
Ја имам шарпланинца,
Ти имаш папагаја,
А ја канаринца.
Хајде да се мењамо!
Важи!

Ти имаш мачку,
А ја имам зечева,
Ти имаш петице,
А ја кечева.
Хајде да се мењамо!
Пуј пике не важи.

(Нена Радуловић)

Словарик

мењати се, мењам се	<i>меняться</i>
вучјак	<i>немецкая овчарка</i>
шарпланинац, шарпланинца	<i>шарпланинец (вид овчарки)</i>
папагај, папагаја	<i>попугай</i>
канаринац, канаринца	<i>кенарь</i>
мачка	<i>кошка</i>
зец	<i>заяц, кролик</i>
фудбал	<i>разг. футбольный мяч</i>
копачке	<i>бутсы</i>
сличица	<i>картинка, наклейка</i>
значка	<i>значок</i>
петица	<i>пятёрка</i>
кец	<i>единица</i>
Хајде!	<i>Давай!</i>
Важи!	<i>Идёт! Годится!</i>
Пуј пике!	<i>Стоп, не годится (из детской игры)!</i>

12. Разыграјте сценку следеушего содержания.

Подруга вашей сестры вместе с вашей семьёй смотрит по телевизору фильм. Поговорите с ней о фильме. Выясните, нравится ли ей этот фильм, кто из членов её семьи смотрит его. Покажите ей, какие интересные вещи есть у вас дома, покажите своих домашних животных. Спросите, есть ли у неё домашние животные, цветы.

Урок 3

Разговор с баком

Миланова бака: Милане, иде ли твој пријатељ Аљоша у школу овде, у Београду?

Милан: Да, иде у нашу гимназију. Ујутро идемо заједно.

Бака: Како добро говори српски језик?

Милан: Учи га у својој гимназији у Москви.

Бака: А, тако? Зар се и тамо учи наш језик?

Милан: Да, бако. Уче они и нашу историју.

Бака: Што му, сине, не покажеш Београд?

Милан: Данас после подне идемо код Марије. Она живи у центру града. Увече излазимо заједно с Маријом у пицерију.

Словарик

ићи у школу, идем	ходить в школу
ићи код некога	идти к кому-либо
говорити, говорим	говорить
говорити српски језик	говорить по-сербски
говорити српски	говорить по-сербски
учити, учим	изучать
показати, покажем	показать
показивати, показујем	показывать
изаћи, изађем	1) выйти; 2) пойти куда-либо, чтобы развлечься, но не в гости
излазити, излазим	1) выходить; 2) идти куда-либо, чтобы развлечься

живети, живим	жить
сине	обращение к младшему: "сынок", "дочка"
језик	язык
гимназија	гимназия
историја	история
центар, центра	центр
пицерија	пиццерия
српски, српска, српско	сербский
ујутро	утром
после подне	во второй половине дня
пре подне	в первой половине дня
увече	вечером
како?	как это? почему?
овде	здесь
тамо	там
тако	так
свој, своја, своје	свой

Употребление формы именительного падежа личных местоимений

В сербском языке намного чаще, чем в русском, опускаются личные местоимения в именительном падеже. Они употребляются, если на них падает логическое ударение, когда одно местоимение противопоставляется другому. Например: **Ти живиш у центру града, а ја живим на периферији.** — Ты живёшь в центре города, а я живу на окраине.

Местоимения **он, она, оно** употребляются чаще, так как по форме сказуемого нельзя определить, какое из этих местоимений подразумевается. Например, по предложению **Живи у центру града** нельзя понять, имеется в виду **он** или **она**. Поэтому в тексте "Разговор с баком" читаем: **Она живи у центру града.**

Спряжение глагола *ићи* (идти) в настоящем времени

иде-м	иде-мо
иде-ш	иде-те
иде-[]	ид-у

Так же спрягаются глаголы **писати (пишем)** — *писати*; **устати (устанем)** — *встати*; **звати се (зовем се)** — *называться*; **доћи (дођем)** — *прийти*; **помагати (помажем)** — *помогать*.

Спряжение глагола **моћи**

Спряжение глагола **моћи** (мочь) отличается некоторыми особенностями. Запомните его:

мог-у	може-мо
може-ш	може-те
може-[]	мог-у

Способы постановки общего вопроса

Общий вопрос — это вопрос ко всему предложению. По-русски мы обычно оформляем его только с помощью интонации. Например: *Ты идёшь завтра в школу? Ты хочешь лимонад?*

По-сербски вопрос тоже можно выразить с помощью вопросительной интонации:

Идеш сутра у школу? Ти си за лимунаду?

Но в сербском языке существуют и другие способы постановки общего вопроса:

1. **Да ли** + предложение в повествовательной форме = **Да ли идеш сутра у школу? Да ли си за лимунаду?**

2. Спрягаемая часть сказуемого + **ли** + остальная часть предложения в повествовательной форме = **Идеш ли сутра у школу?**

Если спрягаемая часть сказуемого выражена формой глагола **бити**, вопрос начинается с полной формы этого глагола:

Јеси ли за лимунаду?

Исключение составляет краткая форма 3 лица единственного числа. Общий вопрос может начинаться с этой формы:

Је ли он за лимунаду?

Краткий ответ на общий вопрос строится по следующему образцу:

Да ли идеш сутра у школу? Идеш ли сутра и школу? — Да, идем. Не, не идем.

Да ли је он за лимунаду? Је ли он за лимунаду? — Јесте. Да, јесте. Не, није.

ДА ЛИ ИДЕШ?

ИДЕШ ЛИ?

ДА ЛИ СИ?

ЈЕСИ ЛИ?

Но: **ЈЕ ЛИ?**

При отрицательном ответе на вопрос отрицание обычно стоит перед сказуемым. Например:

Да ли идете у школу заједно? (Вы ходите в школу вместе?) — Не, не идемо (Нет, не вместе).

Упражнения

1. Переведите на сербский язык следующие слова и словосочетания. [**выполнить**]

Ходить в школу, идти вместе, в центре города, идти к Марии, идти утром, говорить по-сербски, изучать язык, во второй половине дня, разве, показать Белград, изучать историю.

2. Образуйте вопросительные предложения по образцу. [**выполнить**]

О б р а з е ц: *Аљоша учи српски језик. — Аљоша, да ли говориш српски језик?*

Драгана		учи	немачки	језик.
Марија	и	Виолета	уче бугарски	језик.
Соња		учи	чешки	језик.
Пријатељи		уче	француски	језик.

Владо учи пољски језик.

О б р а з е ц: *Милан има пријатеља. — Има ли Милан пријатеља?*

Мама		гледа	нови	филм.
Драгана	је	заузета	у	кухињи.
Пријатељи		једу		сладолед.
Ученици		добро	говоре	француски.
Они		су	за	сладолед.
Миланов		тата	је	лекар.

Деца седе на тераси.

О б р а з е ц: *Да ли идеш у парк? — Да, идем у парк. А ти, да ли и ти идеш у парк?*

Да	ли	учиш	српски	језик?
Да	ли	гледаш		телевизију?
Да	ли	они	иду у гимназију	заједно? (Ви)
Да	ли	сте	гладни?	(Ви)

Да ли је он у Београду? (Они)

3. Подтвердите или опровергните утврђенја. [**выполнить**]

Аљоша не иде у гимназију у Београду. Аљоша слабо говори српски језик. Аљоша учи пољски језик у својој гимназији у Москви. У гимназији Аљоша учи и српску историју. Увече Милан и Аљоша иду код Марије. Марија живи на периферији града.

4. Преобразујте следејуће предложења у вопросителне. Задајте општи вопрос двумя способами. Дајте кратке одговоре. [**выполнить**]

Аљоша иде у школу у Београду. Милан и Аљоша иду ујутро заједно. Говориш српски језик. Миланова бака разговара с Миланом. Пријатељи су у пицерији. Марија живи у центру града. Милан је сада код Марије. Милан показује Аљоши Београд. Ви гледате филм на телевизији.

5. Употребите сушестителне, данне в скобках, в нужной форме. [**выполнить**]

Аљоша иде у (гимназија) у (Москва). Тамо он учи српски језик и (српска историја). Гимназија је у центру (град). Сада Аљоша учи српски језик у (гимназија) у Београду. Увече ми често излазимо у (пицерија). Данас Милан и Аљоша иду код (Марија). У пицерији они излазе заједно с (Марија).

6. Переведите на сербски језик. [**выполнить**]

Марија учится в гимназии. Милан учится в гимназии вместе с Алёшей и Марией. Утром они вместе идут в гимназию. Милан живёт не в центре города. Сегодня во второй половине дня Алёша и Милан идут к Марии. Мария и Милан показывают ему Белград. Вечером они вместе идут в пицерию.

7. Отвѣтите на вопросы.

С ким говори Милан? Где иде Аљоша у школу? У коју школу иде? С ким иде Милан заједно у школу? Зашто Аљоша добро говори српски? Да ли ви добро говорите француски? Који страни језик говорите? Који језик добро говорите? Да ли говорите енглески или француски језик? Да ли говорите немачки? Зар се у гимназији у Москви учи српски језик? Шта учи Аљоша у школи? Шта жели Милан показати Аљоши? Где иду Милан и Аљоша после подне? Где излазе Милан и Аљоша заједно с Маријом увече?

8. Составте предложења со следејућим словама.

ићи... (школа, гимназија, Марија, пицерија, бака)
говорити... (српски језик, руски језик, француски језик, немачки језик, енглески језик)
учити... (српска историја, руски језик, српски језик, француски језик, немачки језик, енглески језик)

9. Переведите на сербски језик вопросы и ответьте на них.

Почему Алёша так хорошо говорит по-сербски? Где Алёша учит сербский язык? В Москве учат сербский язык? В Москве учат в гимназии сербскую историю? Когда (*када*)

Милан и Алёша иду к Марији? Где живёт Марија? Куда иду вечером Милан, Алёша и Марија?

10. Вставте пропушенне слова.

- Милане, твој пријатељ Аљоша у школу?
— Да, иде у Ујутро ... заједно.
— Како добро ... српски језик?
— Учи ... у својој гимназији
— А, тако! Зар ... и тамо ... наш језик?
— Да, ...! ... они и нашу историју.
—, сине, не покажеш Београд?
— Данас идемо код Марије. Она ... у центру града. Увече ... заједно с ... у пицерију.

11. Переведите на сербски језик.

- Милан, твој друг Алёша ходит в школу здесь, в Белграде?
— Да, он учится в нашей гимназии. Утром мы ходим в школу вместе.
— Как это он так хорошо говорит по-сербски?
— Он его учит в своей гимназии в Москве.
— Вот как! Разве и там учат наш язык?
— Да, бабушка. Они изучают ещё и нашу историю.
— Почему бы тебе не показать ему Белград?
— Мы сегодня после обеда пойдём к Марији. Она живёт в центре города. Вечером мы пойдём вместе пицерию.

12. Прочитайте стихотворение, переведите на русский язык и выучите его наизусть.

Стара бака

Године су многе,
А леђа нејака,
Године су тешке, —
Згурила се бака.

Али ипак воли
И песму и шалу,
Увек има причу
За дечицу малу.

Кад је деца сретну,
У руку је љубе,
А она се смеши:
"Хвала ти, голубе!"

(Јован Јовановић Змај)

Словарик

згурити се, згурим се	согнуться, сгорбиться
волети, волим	любить
срести, сретнем	встретить
сретати, сретам	встречать

љубити, љубим	целовати
пољубити, пољубим	поцеловати
смешити се, смешим се	улыбањся
насмешити се, насмешим се	улыбнуњся
дечица	детки
голуб	голубь
година	год
леђа (мн. ч.)	спина
песма	песня, стихотворение
шала	шутка
прича	рассказ, история
рука	рука
нејак, нејаки; нејака, нејако	слабый
тежак, тешки; тешка, тешко	тяжёлый
мали, мала, мало	маленький
је	её (вин. п. ед. ч. от она)
ипак	всё же

13. Прочитајте следеуице примере и одвете на вопрс: какие окончаниа имену существиельные и прилагательные в винительном падеже единственного числа?

Шта учи Аљоша?

Аљоша учи **српски језик**.

Шта имаш на столу?

На столу имам **одличан сок**.

Кога среће Милан ујутро?

Милан ујутро среће **доброг пријатеља**.

Кога има Драгана?

Драгана има **млађег брата**.

Кога има Милан?

Милан има **стару баку**.

Шта воли бака?

Бака воли **веселу шалу**.

Окончания существительных и прилагательных¹ в винительном падеже единственного числа

Существительные м.р. неодушевлённые

Прилагательные	Существительные
-и или -[]	-[]

Существительные м.р. одушевлённые

Прилагательные	Существительные
-ог	-а
-ег после ђ, ѣ, љ, њ, ј, ж, ш, ч	

Существительные ж.р.

Прилагательные	Существительные
-у	-у

14. Составьте предложения по образцу.

Образец: *Сладолед је укусан (јести). — Једемо укусан сладолед.*

Филм је нови (гледати).
 Језик је француски (говорити).
 Парк је велики (ићи у).
 Град је стари (показивати).

Образец: *Ово је одличан глумац (видети). — Видим одличног глумца.*

Ово је нови сусед (имати).
 Ово је бели голуб (гледати).
 Ово је дечак (питати).
 Ово је лош ђак (слушати).
 Ово је татин гост (чекати).

Образец: *Ево моје баке (знати). — Знаш моју баку?*

Ево наше другарице (звати).
 Ево мале дечице (имати времена за).
 Ево Миланове гимназије (ићи у).
 Ево добре идеје (имати).
 Ево одличне књиге (читати).
 Ево лепе касете (слушати).

Урок 4

Договор за рођендан

- Мајка:** Драгана! Ускоро је твој рођендан.
- Драгана:** Мама! Ја и Љубица имамо један план. Да ли могу да позовем све своје школске другарице?
- Мајка:** Зар само девојчице? Може да вам буде досадно. Зашто не позовеш дечаке?
- Драгана:** Знаш, мама! Дечаци само праве гужву. Не воле да седе мирно. Не слушају најлепше касете, које ми волимо. Не желе да разговарају о глумцима и глумицама. Зато их не волим.
- Мајка:** А шта радимо с Миланом? Може да му буде досадно. Зашто не позовеш Аљошу? Он је ваш друг.
- Драгана:** У праву си. То је добра идеја.
- Мајка:** Дакле два момка и петнаест девојака! Јадни момци!

Словарик

позвати, позовем	пригласить
позивати, позивам	приглашать
бити, будем	быть
правити гужву, правим	создавать неразбериху
волети, волим	любить
седети, седим	сидеть
слушати, слушам	слушать
желети, желим	хотеть
разговарати, разговарам	разговаривать
радити, радим	делать
бити у праву	быть правым
девојчица	девочка

дечак, дечака	<i>мальчик</i>
друг	<i>товарищ</i>
момак, момка	<i>парень</i>
девојка	<i>девушка</i>
договор	<i>разговор, переговоры</i>
рођендан	<i>день рождения</i>
план	<i>план</i>
гужва	<i>неразбериха, толпа</i>
касета	<i>кассета</i>
идеја	<i>идея</i>
добар, добри; добра, добро	<i>хороший</i>
сав, сва, све	<i>весь</i>
школски, школска, школско	<i>школьный</i>
најлепши, најлепша, најлепше	<i>самый замечательный</i>
јадан, јадни; јадна, јадно	<i>бедный (несчастный)</i>
досадно	<i>скучно</i>
мирно	<i>спокойно</i>
зато	<i>поэтому</i>
онда	<i>в таком случае</i>
само	<i>только</i>
дакле	<i>итак, следовательно</i>

Спряжение глагола *воleti* (любить) в настоящем времени

воли-м	воли-мо
воли-ш	воли-те
воли-[]	вол-е

Так же спрягаются глаголы **желети (желим)** — *хотеть*; **учити (учим)** — *изучать, учиться*; **говорити (говорим)** — *говорить, разговаривать*; **одлазити (одлазим)** — *уходить, уезжать*; **правити (правим)** — *делать*;

Замена инфинитива конструкцией с да

В составном глагольном сказуемом вместо неопределённой формы глагола обычно выступает так называемая конструкция с **да**. Она состоит из:

да + глагол в личной форме

Например, русское предложение *Я могу пригласить подруг* можно перевести на сербский язык, используя в сказуемом инфинитив или заменяя его конструкцией с **да**:

Могу позвати другарице = Могу да позовем другарице

МОГУ ПОЗВАТИ = МОГУ ДА ПОЗОВЕМ

В конструкции с **да**, соответствующей инфинитиву глаголу **бити**, употребляется форма настоящего времени **будем**:

Може бити досадно = Може да буде досадно.

Упражнения

1. Переведите на сербский язык, образуйте форму 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. наст. вр.

Пригласить подруг, слушать кассеты, любить подруг, говорить по-сербски, выходить вечером, разговаривать об актрисах, идти к Марии, ходить в школу.

2. Замените в предложениях инфинитив конструкцией с да.

Миланова мама жели гледати филм. Драгана жели позвати све своје школске другарице. Милан и Аљоша воле ићи код Марије. Драгана може позвати све своје школске другарице. Девојчице воле седети у пицерији. Драгана не жели позвати дечаке. Милан и Аљоша могу ићи у школу заједно. Да ли желиш слушати касете? Да ли волите разговарати о музици?

3. Составьте предложения из данных слов.

- 1) Драгана, воleti, да, гледати, добар, филм;
- 2) Девојчице, моћи, да, седети, мирно;
- 3) Драгана и Љубица, желети, да, позвати, Аљоша;
- 4) Ми, воleti, да, слушати, касете;
- 5) Мама, бити, увек, у, праву;
- 6) Ви, позивати, на рођендан, само, дечац;
- 7) Дечац, само, правити, гужву;
- 8) Ви, увек, имати, добре идеје.

4. Употребите глаголы в нужной форме.

Драгана (желети) да позове на свој рођендан само девојчице. Дечац на рођендану само (правити) гужву. Девојке (воleti) да слушају касете. Аљоша не (желети) да разговара о глумцима и глумицама. Ви не (воleti) гужву. Зашто не (желети) да позовеш на рођендан момке?

5. Ответьте на вопросы.

Када има Драгана рођендан? Какав план има Драгана за свој рођендан? Кога Драгана не жели да позове? Зашто Драгана не воли дечаке? (**зато што** — *потому что*) Зашто Драгана жели да позове девојчице? Да ли ви волите да седите мирно? Да ли волите да слушате касете? Да ли волите да разговарате о глумцима и глумицама? Ко је Аљоша? Да ли Драгана не воли Аљошу? Зашто Драгана воли Аљошу? Да ли Драгана жели да позове Аљошу? Дакле, ко долази на рођендан? Зашто мама каже да су момци јадни?

6. Образуйте вопросительные предложения по образцу.

Д л я с п р а в к и: **заиста** — *на самом деле*.

О б р а з е ц: *Желим да позовем другарице. — Они заиста желе да позову другарице?*

Желим	да	кажем	нешто	лепо.
Желим	да	напишем		писмо.
Желим	да	седнем	на	терасу.
Желим	да	идем	код	Марије.
Желим	да	вам	покажем	Београд.

Желим да једем сладолед.

7. Придумайте предложения со следующими словосочетаниями.

Школске другарице, добре касете, руске глумице, нове интересантне идеје.

8. Вставьте пропущенные слова.

- ... за рођендан.
 — Драгана! ... твој рођендан.
 — Мама, ја и Љубица ... Да ли могу да позовем ... ?
 — Зар ... девојчице? Може ... вам ... досадно.
 — Знаш, мама! Дечаци само ... Не воле да ... Не слушају ... које ми ... Не желе да разговарају о ... и ... Зато их ...
 — А шта ... с Миланом? Зашто не ... Аљошу? Он је ...
 — У ... си. То је ... !
 — Дакле, два момка и петнаест ... ! ... момци!

9. Переведите на сербский язык.

а)

- Драгана! Скоро твой день рождения.
 — Мама, у нас с Любицей есть план. Можно, я приглашу всех своих школьных подруг?
 — Неужели только девочек? Вам может быть скучно.
 — Знаешь, мама, мальчишки только устраивают беспорядок. Они не любят сидеть спокойно и слушать лучшие кассеты, которые мы любим. Они не любят разговаривать об актёрах и актрисах. Поэтому я их не люблю.
 — А как же быть с Миланом? Ему может быть скучно. Почему бы тебе не пригласить Алёшу?
 Он ваш товарищ.
 — Ты права. Это хорошая идея.
 — Значит, два парня и пятнадцать девушек! Бедные парни.

б)

Скоро у Драганы день рождения. У Драганы с Любицей есть план. Они хотят пригласить всех своих школьных подруг. Драгана хочет пригласить только девочек. Мальчишки не любят сидеть спокойно и слушать кассеты, которые любят девочки. Они не хотят разговаривать об актёрах и актрисах. Мальчишки только создают беспорядок. Поэтому Драгана их не любит. Милан — брат Драганы, а Алёша — друг Милана. Мама Драганы хочет пригласить Алёшу. Итак, на день рождения приходят два парня и пятнадцать девушек.

10. Употребите слова, данные в скобках, в нужной форме.

Ујутро увек слушам (нову касете). Драгана позива на рођендан (школске другарице). Имамо (дивне руже) на тераси. Драгана и Љубица разговарају о (глумци и глумице). Мама и Милан разговарају о (дечаци и девојчице). Они говоре о (пријатељи и пријатељице). Дечаци позивају (своје сестре) у пицерију. Мама има сладолед за (мале девојчице). На тераси седи петнаест (девојке).

11. Прочитајте стихотворение вслух и переведите его.

Ако хоћу, ја све могу

Ако хоћу, ја све могу.
 Могу ходати без ногу,
 Могу јести свеже траве,
 Могу мислити без главе,
 Могу преко воде пешке,
 Могу трчати до Чешке,
 Могу купит цео Беч,
 Могу с Клејом добит меч.
 Могу потући сто дечака,
 Могу летети као сврака.
 Као кенгур могу скакати,
 Као девојчица могу плакати.
 Могу јурити друмовима
 Као аути неки брзи.

Ја све могу...
Ал ме мрзи.

(Перо Зубац)

Словарик

хтети, ја хоћу, ти хоћеш, они хоће	<i>хотеть</i>
ходати, ходам	<i>ходить (в значении "обладать способностью ходить")</i>
јести, једем	<i>есть</i>
мислити, мислим	<i>думать</i>
трчати, трчим	<i>бежать</i>
купити, купим	<i>купить</i>
куповати, купујем	<i>покупать</i>
добити меч, добијем	<i>выиграть матч</i>
добијати меч, добијам	<i>выигрывать матч</i>
потући, потучем, они потуку	<i>побить, поколотить</i>
тући, тучем, они туку	<i>бить</i>
летети, летим	<i>лететь</i>
скакати, скачем	<i>прыгать</i>
плакати, плачем	<i>плакать</i>
јурити, јурим	<i>мчаться</i>
мрзети, мрзим	<i>ненавидеть</i>
мрзи ме	<i>мне лень, неохота</i>
Клеј	<i>Клей, Кассиус Клей (знаменитый боксёр)</i>
сврака	<i>сорока</i>
кенгур	<i>кенгуру</i>
нога	<i>нога</i>
глава	<i>голова</i>

вода	<i>вода</i>
Чешка	<i>Чехия</i>
Беч	<i>Вена</i>
меч	<i>матч</i>
друм	<i>шоссе</i>
ауто (м.р.), мн.ч. аути	<i>автомобиль</i>
брз, брзи; брза, брзо	<i>быстрый, скоростной</i>
преко воде	<i>через воду, через реку</i>
пешке	<i>пешком, вброд</i>
ако	<i>если</i>
све	<i>все</i>
сто	<i>сто</i>

12. Замените в стихотворении все формы инфинитива конструкцией с да.

13. Используйте слова, данные в скобках, в нужной форме.

Драгана и Љубица имају (одличан план). Драгана жели да позове (један школски друг). Девојчице воле да слушају (лепа тиха музика). Аљоша добро говори (српски језик). Он учи (енглески језик) и (српска историја). Љубица је увек желела да има (добар пријатељ) у Москви. Милан жели да покаже Аљоши (градски центар). Они заједно иду у (Миланова гимназија). Увече пријатељи излазе у (мала пицерија).

14. Прочитајте следејуће примере и одговорите на питање: какје окончања имају сушствителне и прилагателне у предложном падежу единственног броја?

Где је сок? На **чему** је сок?

Сок је на **малом столу**.

Где су гости? У **чему** су гости?

Гости су у **нашем парку**.

О **коме** разговарају бака и Милан?

Бака и Милан разговарају о **Милановом пријатељу**.

Где су дечаџи? У **чему** су дечаџи?

Дечаџи су у **школској клуби**.

Где су пријатељи? На **чему** су пријатељи?

Пријатељи су на **нашој новој тераси**.

О **коме** разговарају Драгана и мама?

Драгана и мама разговарају о **Драганиној пријатељици**.

Окончания существительных и прилагательных в предложном падеже единственного числа

	Прилагательное	Существительное
М.р.	-ом	-у
	-ем после ђ, ѣ, љ, њ, ј, ж, ш, ч	
Ж.р.	-ој	-и

15. Составьте предложения по образцу.

Образец: *Хајдемо у вашу кућу. — Сад смо вашој кући.*

Хајдемо у малу пицерију.
 Хајдемо у Драганину собу.
 Хајдемо у нову продавницу.
 Хајдемо на велику терасу.
 Хајдемо у Аљошину гимназију.

Образец: *Гости иду на Драганин рођендан. — Гости су на Драганином рођендану.*

Пријатељи иду на далек пут.
 Студенти иду у велик парк.
 Дечаци иду у војни музеј.
 Родитељи иду у градски центар.

Урок 5

Излет

- Милан:** Аљоша, у суботу идемо на излет у Сремске Карловце. Идеш ли и ти са нама?
- Аљоша:** Наравно. Ко још иде?
- Милан:** Иду сви ђаци из нашег разреда. Иде и наш наставник историје. Одлазимо ујутро рано аутобусом.
- Аљоша:** Одлично. Само не волим суботом да устајем рано.
- Милан:** Ништа. Можеш да одспаваш у аутобусу. А ја обично слушам музику на путу. Носим са собом вокмен.
- Аљоша:** Да ли путујемо далеко?
- Милан:** Не, само седамдесет километара. Али пут је стварно леп. Тамо можемо обићи прву српску школу и један манастир.
- Аљоша:** Кад се враћамо?
- Милан:** Већ у седам смо код куће. А у недељу је Драганин рођендан. Немој заборавити. Дођи!

Словарик

ићи на излет, идем	<i>ехать на экскурсию</i>
ићи аутобусом	<i>ехать на автобусе</i>
отићи, отидем (одем)	<i>уехать, уйти</i>
одлазити, одлазим	<i>уезжать, уходить</i>
одспавати, одспavam	<i>поспать</i>
устати, устанем	<i>встать</i>
устајати, устајем	<i>вставать</i>
путовати, путујем	<i>ехать</i>
понести са собом, понесем	<i>взять с собой</i>
носити са собом, носим	<i>брать с собой</i>

вратити се, вратим се	<i>вернуться</i>
враћати се, враћам се	<i>возвращаться</i>
обићи, обиђем	<i>посетить</i>
обилазити, обилазим	<i>посещать</i>
заборавити, заборавим	<i>забыть</i>
заборављати, заборављам	<i>забывать</i>
Немој заборавити!	<i>Не забудь!</i>
ђак, мн. ч. ђаци	<i>школьник, ученик</i>
вокмен	<i>плеер</i>
излет	<i>экскурсия</i>
Сремски Карловци	<i>Сремски-Карловцы (город в Сербии)</i>
разред	<i>класс</i>
аутобус	<i>автобус</i>
субота	<i>суббота</i>
музика	<i>музыка</i>
пут	<i>дорога</i>
километар, километра	<i>километр</i>
манастир	<i>монастырь</i>
недеља	<i>воскресенье</i>
у суботу	<i>в субботу</i>
суботом	<i>по субботам</i>
наравно	<i>конечно</i>
рано	<i>рано</i>
аутобусом	<i>на автобусе</i>
обично	<i>обычно</i>
на путу	<i>в дороге</i>
далеко	<i>далеко</i>
стварно	<i>по-настоящему, правда</i>

ништа	<i>ничего</i>
кад, када	<i>когда</i>
један, једна, једно	<i>один</i>
седам	<i>семь</i>
седамдесет	<i>семьдесят</i>
али	<i>но</i>
већ	<i>уже</i>

Дани у недељи (дни недели)

понедељак	<i>понедельник</i>
уторак	<i>вторник</i>
среда	<i>среда</i>
четвртак	<i>четверг</i>
петак	<i>пятница</i>
субота	<i>суббота</i>
недеља	<i>воскресенье</i>

Словосочетания **у понедељак, у уторак, у среду, у четвртак, у петак, у суботу, у недељу** переводятся на русский язык как *в понедельник, во вторник и т.д.* Формы творительного падежа названий дней недели **понедељком, уторком, средом, четврком, петком, суботом, недељом** соответствуют русским словосочетаниям *по понедельникам, по вторникам и т.д.*

Особенности употребления собирательных существительных **деца (дети), браћа (братья)**

Слова **деца** и **браћа** являются существительными женского рода единственного числа. При этом они обозначают группу людей, то есть имеют значение множественного числа. Поэтому сочетаемость с ними других слов имеет некоторые особенности. Те члены предложения, которые согласуются с этими существительными в роде, выступают в форме женского рода единственного числа: **наша деца** — *наши дети*, **моја мала браћа** — *мои маленькие братья*. А спрягаемая часть сказуемого при подлежащем **деца** или **браћа** стоит в форме третьего лица множественного числа: **Браћа су у школи.** — *Братья в школе.* **Деца су лепа.** — *Дети красивы.* **Деца једу сладолед.** — *Дети едят мороженое.*

Упражнения

1. Переведите на сербский язык, назовите формы 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. наст. вр.

Отправиться на автобусе, брать с собой плеер, посетить монастырь, ехать на экскурсию, вставать рано, возвращаться, забыть, слушать музыку, прийти.

2. Составьте предложения по образцу, переведите их на русский язык.

Образец: У суботу Милан иде на излет. — Милан иде на излет суботом.

У	среду	увече	идемо	код	Марије.
У	петак		идем	код	баке.
К	недељу	они	иду	у	пицерију.
У	понедељак		увече	слушаш	музику.

У уторак сам код куће.

Образец: Ово је мој аутобус. — Увек путујем аутобусом.

Ово		је	наш	воз.
Ово		је	твој	трамвај.
Ово		је	ваш	тролејбус.
Ово		је	татин	ауто.
Ово		је	Аљошин	бицикл.

Ово је Драганин авион.

3. Расскажите, чем вы обычно занимаетесь в разные дни недели. Вы можете использовать данные ниже глаголы.

читати, гледати, излазити, ићи, слушати.

4. Используйте данные в скобках слова в нужной форме.

Пријатељи иду на (пут). На (пут) они певају, спавају, слушају вокмен. Ђаци увек иду на (излет) суботом. На (излет) је увек весело. Драгана има рођендан. Аљоша долази на (рођендан). Но (рођендан) он разговара о глумцима. Ујутро путујемо (аутобус). У (аутобус) улазим тешко. У (аутобус) је гужва.

5. Ответьте на вопросы.

Где иде Милан у суботу? Иде ли и Аљоша с њим? Ко још иде на излет? Када они излазе? Чиме они иду на излет? Чиме ви идете у школу? Чиме путујете на годишњи одмор? Шта не воли Аљоша? Да ли ви волите да устајете рано? Да ли волите да устајете рано суботом? Где може Аљоша да одспава? Шта обично ради Милан на путу? Шта носи Милан са собом на пут? Где обично носите вокмен са собом? Да ли они далеко путују? Како далеко путују? Какав је пут до Сремских Карловаца? Шта могу тамо да обиђу ђаци? Када се они враћају? Када је Драганин рођендан?

6. Используйте глаголы, данные в скобках, в нужной форме.

У суботу Милан и Аљоша (ићи) на излет. Ко (ићи) на излет? Када ђаци (одлазити)? Ми не (волити) да (устајати) рано. Аљоша може да (одспавати) у аутобусу. Ти обично (слушати) музику на путу? Да ли ви (носити) са собом на пут вокмен? Да ли ђаци (путовати) далеко? Ми (враћати се) у седам. Мој тата увек (устајати) рано. Ја често (заборављати) вокмен код куће.

7. Составьте предложения со словосочетаниями:

ићи на излет, враћати се кући, одлазити аутобусом, слушати музику, устајати рано.

8. Вставьте пропущенные слова.

— Аљоша, у суботу у Сремске Карловце. Идеш ли и ти ?
— Ко још иде?
— Иду сви ђаци Иде и наш ујутро рано
— Само не волим ... да ... рано.
— Можеш у аутобусу. А ја обично слушам вокмен.
— Да ли ?
— Не, само Али пут је ... леп. Тамо прву српску школу и ?
— Кад ?
— ... у седам смо А у недељу је заборавити. ... !

9. Переведите на сербский язык.

— Алёша, в субботу мы едем на экскурсию в Сремски-Карловцы. Ты поедешь с нами?
— Конечно. Кто ещё едет?
— Едут все ученики нашего класса. Наш учитель истории тоже едет. Мы отправляемся рано утром в субботу.
— Замечательно. Только я не люблю вставать рано в субботу.
— Ничего. Ты можешь поспать в автобусе. А я обычно слушаю музыку в дороге. Я беру с собой плеер.

- Мы далеко едем?
 — Нет, это всего семьдесят километров. Но дорога очень красива. Там мы можем посмотреть первую сербскую школу и монастырь.
 — Когда мы возвращаемся?
 — Уже в семь будем дома. А в воскресенье день рождения Драганы. Не забудь. Приходи!

10. Прочитайте стихотворение вслух, переведите его и выучите наизусть.

Девојчице с трећег спрата
 Страшно воле мога брата.
 Он је сладак, има локне,
 Увек носе беле сокне.
 Али, кад смо права браћа,
 Нашто њему још и Каћа?

(Перо Зубац)

Словарик

спрат	этаж
локна	локон
сокна	женский или детский носок
сладак, слатки; слатка, слатко	1) сладкий; 2) хорошенький, очаровательный
прави, права, право	настоящий
бео, бели; бела, бело	белый
страшно	страшно
увек	всегда
нашто	зачем, для чего
трећи	третий
још	ещё

11. Составьте предложения по образцу.

Образец: *Мој брат је у парку. — Моја браћа су у парку.*

Наш	брат	је	код	Марије.
Ваш	брат	учи		историју.
Твоје	дете	(ребёнок)	је	кухињи.
Мало	дете		путује	авионом.
Тужно		дете		плаче.
Свако	дете		воли	сладолед.
Драганин	брат		ја	паметан.
Баш	је	слатко	ово	дете!
Прави	брат		је	веран.
Наше дете је вољено.				

12. Прочитайте следующие примеры и ответьте на вопрос: какие окончания имеют существительные и прилагательные в творительном падеже единственного числа?

С **ким** путује Милан заједно? Милан путује заједно са **својим пријатељем**.

Чим путују ђаци? Ђаци путују **великим аутобусом**.

С **ким** разговара Милан? Милан разговара са **својим баком**.

Пред **чим** расту лепе руже? Лепе руже расту пред **нашом кућом**.

Окончания существительных и прилагательных в творительном падеже единственного числа

	Прилагательные	Существительные
М.р.	-им	-ом
		-ем после ћ, ђ, ль, нь, ј, ж, ш, ч, ц
Ж.р.	-ом	-ом

13. Составьте предложения по образцу.

Образец: Видим нашег суседа (причам с ...). — Причам с нашим суседом.

Слушам строгог **учитеља** (разговарам са ...).

Знам доброг **глумца** (идем заједно с ...).

Слушам одличног **певача** (разговарам с ...).

Волим нашег **оца** (играм фудбал с ...).

Видим лошег **ђака** (причам с ...).

Бака пита малог **унука** (бака прича с ...).

Имам новог пријатеља (идем у школу с ...).

Образец: Зовем своју сестру (разговарам са ...). — Разговарам са својом сестром.

Волим ову **девојчицу** (играм се с ...).

Имам малу **пријатељицу** (читам књигу с ...).

Видим своју **школску другарицу** (идем заједно са ...).

Слушам **паметну девојку** (причам с ...).

Чекам своју **драгу баку** (путујем са ...).

Видим твоју мајку (разговарам с ...).

14. Употребите словосочетания, данные в скобках, в нужной форме.

Ауто јури (широки друм). Деца воле да путују (брзи воз). Увече излазим у пицерију са (школска другарица). Милан и Аљоша иду у школу (зелени парк). После школе они пролазе (ваша улица). Увек причам са (свој брат) о (наша школа). Идем на рођендан заједно с (нови пријатељ). Моји родитељи често причају с (наш комшија) о (нов посао). Волим да се играм с (мали брат и мала сестра).

Урок 6

Сусрет у продавници

- Милан:** Ђао, Аљоша! Откуд ти овде?
- Аљоша:** Ђао, Милане! Бирам поклон за Драгану.
- Милан:** Баш лепо, и ја цело јутро шетам по граду да нешто нађем.
- Аљоша:** Хајде нешто заједно да купимо.
- Милан:** То је добра идеја, али шта? Неки нотес? Али не видим ни једног елегантног.
- Аљоша:** Види, лепа кишобрана. Можда да јој купимо овај са цвећем?
- Милан:** Она већ има много разних кишобрана. Наш комшија продаје италијанске кишобране.
- Аљоша:** Ајде да купимо један од ових стоних календара.
- Милан:** Она није пословна жена.
- Аљоша:** Знам шта треба да купимо. Девојке воле да носе ланчиће. Можда нема сребрни ланчић.
- Милан:** Она увек носи два ланчића са неколико привезака.
- Аљоша:** Нема везе. Увек се радује новом накиту. А овај је ланчић баш леп.
- Милан:** Слажем се. Девојке воле накит. Купујемо!
- Аљоша:** Молим вас, имате ли неку лепу честитку?
- Продавачица** Да, изволите изаберите.
- Аљоша:** Упакујте нам, молим вас, ланчић.

Словарик

изабрати, изаберем	<i>выбрать</i>
бирати, бирам	<i>выбирать</i>
шетати, шетам	<i>бродить</i>
наћи, нађем	<i>найти</i>
налазити, налазим	<i>находить</i>

купити, купим	купить
куповати, купујем	покупать
видети, видим	видеть
види	смотри
продати, продам	продать
продавати, продајем	продавать
знати, знам	знать
радовати се нечему (дат. п.), радујем се	радоваться чему-л.
сложити се, сложим се	согласиться
слагати се, слажем се	соглашаться
Откуд ти овде?	Что ты здесь делаешь?
треба	нужно
упаковати, упакујем	упаковать, завернуть
паковати, пакујем	упаковывать, заворачивать
пословна жена	деловая женщина
продавачица	продавщица
сусрет	встреча
продавница	магазин
поклон	подарок
јутро	утро
нотес	блокнот
кишобран	зонтик
цвеће (ср. р. ед. ч.)	цветы
стони календар	настольный календарь
ланчић	цепочка
привезак, привеска	кулон
накит (м. р. ед. ч.)	украшения
честитка	поздравительная открытка

цео, цели; цела, цело	<i>весь, целый</i>
елегантан, елегантни; елегантна, елегантно	<i>эlegantный</i>
разан, разни; разна, разно	<i>различный, разный</i>
стони, стона, стоно	<i>настольный</i>
послован, пословни; пословна, пословно	<i>деловой</i>
сребрн, сребрни; сребрна, сребрно	<i>серебряный</i>
много	<i>много</i>
откуд	<i>откуда</i>
овде	<i>здесь</i>
Ѓао!	<i>Привет!</i>
Баш лепо!	<i>Здорово! Отлично!</i>
Нема везе!	<i>Не важно!</i>
Молим вас!	<i>Пожалуйста! (Будьте добры!)</i>
два	<i>два</i>
можда	<i>может быть, возможно</i>
хајде, ајде	<i>давай</i>

Образование формы множественного числа существительных мужского рода

I. Если основа существительного имеет три слога или больше, то достаточно прибавить к ней окончание **-и**:

учи-тель + -и = учительи

При этом перед окончанием **-и** происходит чередование конечных согласных основы. Если основа оканчивается на **г**, он заменяется на **з**, **к** — на **ц** и **х** — на **с**.

белег (знак) — белези

ученик (ученик) — ученици

сирмах (бедняк) — сирмаси

II. Если основа существительного имеет один слог, то нужно прибавить к ней суффикс **-ов-** или **-ев-** и окончание **-и**:

стан (квартира) + -ов- + -и = станови

кључ (ключ) + -ев- + -и = кључеви

Суффикс **-ев-** выступает после мягких согласных (**ћ, ђ, љ, њ, ј**), щипящих (**ж, ш, ч, џ**) и после некоторых других согласных:

краљ (король) — краљеви

нож (нож) — ножеви

цар (царь) — царевеи

Существует группа односложных существительных, множественное число которых образуется первым способом, то есть без суффикса **-ов- / -ев-**. Эти слова называют

1) людей по национальности:

Рус (русский) — Руси, Чех (чех) — Чеси, Грк (грек) — Грци и т.д.;

2) людей по другим признакам:

вођ (вождь) — вођи, гост (гость) — гости, ђак — ђаци;

3) некоторых животных:

коњ (конь) — коњи, мрав (муравей) — мрави, вук (волк) — вуци, пас (собака) — пси;

4) некоторые части человеческого тела:

зуб (зуб) — зуби, прст (палец) — прсти, нерв (нерв) — нерви;

5) единицы измерения:

ват (ватт) — вати, волт (вольт) — волти, сат (час) — сати, дан — дани.

III. Множественное число двусложных существительных образуются так:

1) если в основе нет беглых гласных, множественное число обычно образуется первым способом:

лекар — лекари, излет — излети;

2) если в основе есть беглый гласный, возможны разные варианты образования множественного числа:

старац (старик) — старци, тигар (тигр) — тигрови, отац (отец) — оци, очеви;

3) если в основе существительного наблюдается чередование **о/ол** и **ао/л**, то множественное число образуется с помощью суффикса **-ов-**:

посао — послови, соко (сокол) — соколови, орао (орёл) — орлови, петао (петух) — петлови.

IV. Форма множественного числа от существительного **човек (человек) — људи.**

От существительного **пут** в значении "дорога, путь" множественное число — **путеви**; в значении "раз" оно употребляется со счётными словами в форме родительного падежа **пута: десет пута (десять раз), много пута (много раз), више пута (несколько раз).**

I. **У - ЧИ - ТЕЉ + -И = УЧИТЕЉИ**

ЛЕ - КАР + -И = ЛЕКАРИ

РУС + -И = РУСИ

II. **СТАН + -ОВ- + -И = СТАНОВИ**

КЉУЧ + -ЕВ- + -И = КЉУЧЕВИ

ТИГАР + -ОВ- + -И = ТИГРОВИ

Упражнения

1. Образуйте множественное число

а) существительных:

сусед, дан, професор, језик, инжењер, лекар, посао, сок, пријатељ, младих, радник, учитељ, грађевинар, шофер, продавац, глумац, сликар, службеник, бизнисмен, гост, град, филм, сладолед, центар, лав, коњ, музеј, капут, нож, почетак, базен, штаб, брод, воз, поглед, предлог, зид, друг, зуб, разред, ред, ковчег, тањир, вршњак, келнер, лек, лист, ћилим;

б) словосочетаний:

симпатичан дечак, бела мачка, одличан ђак, нови уџбеник, прави центлмен, високо брдо, велики аутобус, српска школа, Миланов наставник, једна девојка, добра идеја, одличан план, недељно јутро, ваш друг, добар филм, страни гост, московска гимназија.

2. Переведите на сербский язык. Образуйте, где это возможно, формы 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. наст. вр.

Выбирать подарок; вот здорово; ходить по городу; носить цепочки; деловая женщина; купить что-нибудь; посмотри; продавать зонты; этот зонт; зонт в цветочек; давай купим; настольный календарь; не имеет значения; радоваться новым украшениям; я согласен; поздравительная открытка; пожалуйста, выберите.

3. Измените предложения по образцу и переведите их.

О б р а з е ц:

<i>Треба</i>		<i>ићи.</i>	—		<i>Нужно</i>	<i>идти.</i>
<i>Треба</i>	<i>да</i>	<i>идем.</i>	—	<i>Мне</i>	<i>нужно</i>	<i>идти.</i>
<i>Треба</i>	<i>да</i>	<i>идеш.</i>	—	<i>Тебе</i>	<i>нужно</i>	<i>идти.</i>
<i>Он</i>	<i>треба</i>	<i>да</i>	<i>иде.</i>	—	<i>Ему</i>	<i>нужно</i>
<i>Треба</i>	<i>да</i>	<i>идемо.</i>	—	<i>Нам</i>	<i>нужно</i>	<i>идти.</i>
<i>Треба</i>	<i>да</i>	<i>идете.</i>	—	<i>Вам</i>	<i>нужно</i>	<i>идти.</i>

Они треба да иду. — *Им нужно идти.*

Треба наћи поклон.
 Треба показати Аљоши Београд.
 Ујутро треба устати рано.

4. Употребите словосочетания, данные в скобках, в нужной форме.

У овој продавници су (лепи кишобрани). Драгана има много (лепи кишобрани). Она често купује (лепи кишобрани). Њен комшија продаје (лепи кишобрани). Аљоша купује много (дивни поклони). Она бира (лепи поклони) за своје пријатеље. Пословне жене увек имају (стони календари). На столовима су (стони календари). Ја не купујем (стони календари), имам много (зидни календари). Девојке воле (сребрни ланчићи). Драгана носи неколико (сребрни ланчићи) са много (смешни привесци).

5. Ответьте на вопросы.

Где су Милан и Аљоша? Шта ради Милан? Зашто он шета цео дан по граду? А Аљоша? Коју идеју има Аљоша? Шта Аљоша жели да купи за поклон? Какав кишобран он жели да купи? Да ли он купују кишобран? Зашто не купују? Да ли ви имате само један кишобран? Шта још предлаже Аљоша? Зашто Милан не жели да они купе стони календар? Да ли волите да имате стоне календаре? Шта момци купују на крају? Да ли волите накит? Да ли носите ланчиће? Да ли само девојке носе ланчиће? Шта ради продавачица?

6. Прочитайте следующие примеры и ответьте на вопрос: какие окончания имеют существительные и прилагательные в родительном падеже единственного числа?

Слова для справки: *магарац* — *осёл*, *комарац* — *комар*, *правити* (*правим*) — *делать*.

Чега нема у продавници?

У продавници нема **лепог**

нотеса.

Од **кога** он прави великог магарца?

Прави великог магарца од **малог комарца**.

Поред **чега** је ваша гимназија?

Наша гимназија је поред **градске библиотеке**.

Код **кога** иду дечаци после подне?

После подне дечаци иду код **своје пријатељице**.

Окончания существительных и прилагательных в родительном падеже единственного числа

	Прилагательные	Существительные
М.р.	-ог	-а
	-ег после лъ, нь, њ, њ, ј, ж, ш, ч	

Ж.р.	-е	-е

7. Составьте предложения по образцу.

Образец: *Милан жели да купи леп нотес. — У продавници нема ни једног лепог нотеса.*

Аљоша жели да купи смеђи кишобран.
 Драгана жели да купи стони календар.
 Момци желе да купе сребрни ланчић.

Образец: *Ово је нови Драганин пријатељ. — Драгана иде код новог пријатеља.*

Ово је Миланов млађи брат.
 Ово је Каћин далеки рођак.

Образец: *Видиш своју пријатељицу. — Идеш код своје пријатељице.*

Видиш нашу прву учитељицу.
 Видиш школску другарицу.

Образец: *Мајка је у нашој кухињи. — Она излази из наше кухиње.*

Младићи су у великој продавници.
 Аљоша је у малој пицерији.
 Учитељица је у вашој учионици.
 Комшија је у Драганиној кући.

8. Переведите на сербский язык.

а)

Продавница идёт, чтобы завернуть подарок. Милан едет с Алёшей в центр, чтобы показать ему Белград. Мальчики едут в пиццерию, чтобы поговорить о друзьях. Школьники едут в Сремски-Карловцы, чтобы посетить первую сербскую школу. Милан берёт с собой плеер, чтобы слушать музыку в дороге. Они идут в магазин, чтобы купить серебряную цепочку для Драганы. Мы возвращаемся в семь часов, чтобы пойти к Драгане. Во второй половине дня Алёша с Миланом идут к Марии, чтобы вместе пойти в пиццерию.

б)

Алёша выбирает подарок для Драганы. Милан выбирает мороженое для сестры. Мальчики выбирают украшение для мамы. Милан всё утро ходит по городу. Друзья целый день ходят по центру города. Зачем ты целый день ходишь по городу? — Чтобы что-то купить. Пойдём что-нибудь вместе купим! Смотри, красивые девушки! Смотри, новый дом! Смотри, серебряные цепочки! Друзьям надо выбрать подарок. Мне нужно пойти на день рождения. Вам надо купить цветы. Девочки радуются украшениям. Мама всегда радуется цветам. Мальчики радуются мороженому. Сестра Милана любит носить цепочку с несколькими кулонами. Алёша хочет купить зонтик. Зонтик в цветочек очень красив. Драгана любит носить цепочки. У неё есть две серебряные цепочки. Женщины любят украшения. Милан и Алёша покупают серебряную цепочку и открытку.

9. Вставьте пропущенные слова:

— Здраво, Аљоша! ... ти ... ?
 — Здраво. ... поклон за Драгану.
 — ... лепо, и ја цело јутро ... да нешто нађем. ... нешто заједно ...
 — То је ... , али шта? Неки ... ? Али не видим ...
 — ... , лепи кишобрани. ... да јој купимо ... !
 — Она ... има ... Наш комшија ... !
 — Ајде ... један од ... !
 — Она није ...
 — Знам шта Девојке воле да носе Можда нема ...
 — Она увек носи два ... са неколико ...
 — ... везе. Увек ... новом накиту. А овај је ланчић Молим вас, имате ли ... ?
 — Да, изволите ...
 — ... нам, молим вас ...

10. Переведите на сербский язык.

- Привет, Алёша! Что ты тут делаешь?
 — Привет! Я выбираю подарок для Драганы.
 — Вот здорово! Я тоже целый день хожу по городу, ищу, что можно купить.
 — Давай вместе что-нибудь купим.
 — Это неплохая идея, но что?
 — Смотри, красивые зонтики. Может купить ей вот этот, в цветочек?
 — У неё уже много разных зонтиков. Наш сосед торгует зонтами.
 — Давай купим какой-нибудь из этих настольных календарей.
 — Она же не деловая женщина.
 — Я знаю, что надо купить. Девушки любят носить цепочки. Может у неё нет серебряной цепочки.
 — Она всегда носит две цепочки с несколькими кулонами.
 — Не важно. Она всегда рада новым украшениям. А эта цепочка очень красивая.
 — Не возражаю. Девушки любят украшения. Покупаем!
 — Будьте добры, у вас есть какая-нибудь красивая открытка?
 — Да, пожалуйста, выбирайте.
 — Заpackуйте нам, пожалуйста, цепочку.

11. Прочитайте стихотворение, переведите его на русский язык и выучите наизусть.

Шта је на крају

Шта је на крају?
 На крају неба, на крају мора, на крају пута?
 Шта је на крају — деца би хтела да знају!
 Зато једу, зато спавају,
 Зато расту брже од капута.

Шта је на крају среде? Четвртак.
 А шта — на крају четвртка? Петак.
 На крају свих крајева?
 Увек је један нов почетак.

Крајеви се потроше,
 почеци увек трају.
 Почетак — ето шта је на крају!

(Душан Радовић)

Словарик

јести, једем	<i>есть, кушать</i>
расти, растем	<i>расти</i>
потрошити, потрошим	<i>израсходовать, потратить</i>
трајати, трајем	<i>продолжаться</i>
крај	<i>край</i>
небо	<i>небо</i>

море	<i>море</i>
пут	<i>дорога</i>
капут, капута	<i>пальто</i>
почетак, почетка	<i>начало</i>
нов, нови; нова, ново	<i>новый</i>
брже	<i>быстрее</i>
увек	<i>всегда</i>
ето	<i>вот</i>

Урок 7

Рођендан

- Драгана:** Љубице, молим те, закопчај ми хаљину. Ја још нисам спремна, а гости су већ на вратима.
- Љубица:** Идем да отворим.
- Аљоша:** Можда нема никога код куће?
- Милан:** Ма немој! Сигурно се дотерује. Знам ја своју сестру.
- Љубица:** Здраво! Изволите ући! Драгана, то су твој брат и Аљоша.
- Аљоша:** А где је слављеница?
- Љубица:** Улепшава се.
- Милан:** О, жене, жене!
- Аљоша:** Оне се увек дуго спремају.
- Драгана:** Добро ми дошли, драги гости!
- Аљоша:** Срећан рођендан, слављенице! Желимо ти пуно здравља и среће!
- Драгана:** Хвала.
- Милан:** Честитам ти рођендан! Изволи поклон од Аљоше и мене. Да л' ти се свиђа?
- Драгана:** О, како је леп. Обожавам ланчиће. Погледај, Љубице!
- Љубица:** Диван је.

Словарик

замолити, замолим	попросить
молити, молим	просить
закопчати, закопчам	застегнуть
закопчавати, закопчавам	застёгивать
отворити, отворим	открыть
отварати, отварам	открывать

дот е рати се, дот е рам се	<i>привести себя в порядок</i>
дотеривати се, дот е рујем се	<i>приводить себя в порядок</i>
у л епшати се, ул е пшам се	<i>принарядиться, приукраситься</i>
у л епшавати се, ул е пшавам се	<i>прихорашиваться</i>
сп р емити се, сп р емим се	<i>собраться</i>
сп р емати се, сп р емам се	<i>собираться</i>
ж е лети, желим	<i>желать</i>
чест и тати рођендан, чест и там	<i>поздравить с днём рождения, поздравлять с днём рождения</i>
сви д ети се, сви д им се	<i>понравиться</i>
сви ђ ати се, сви ђ ам се	<i>нравиться</i>
обож а вати, обож а вам	<i>обожать</i>
по г ледати, по г ледам	<i>посмотреть</i>
по г л е дати, по г л е дам	<i>посматривать, поглядывать</i>
слав љ еница	<i>виновница торжества, именинница</i>
х а љина	<i>платье</i>
врата (мн. ч.)	<i>дверь, двери</i>
здрав љ е	<i>здоровье</i>
сре ђ а	<i>счастье</i>
сп р еман, сп р емни; сп р емна, сп р емно	<i>готов</i>
драг, драги; драга, драго	<i>дорогой</i>
диван, дивни; дивна, дивно	<i>чудесный</i>
на вратима	<i>в дверях, на пороге</i>
си г урно	<i>наверняка</i>
дуго	<i>долго</i>
нико	<i>никто</i>
Ма немој!	<i>Да ты что!</i>
Сређан рођендан!	<i>С днём рождения!</i>

Добро дошао (добро дошла, *Добро пожаловать!*
добро дошли)!

пуно *МНОГО*

Упражнения

1. Переведите словосочетания на сербский язык. Образуйте, где это возможно, форму 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. наст. вр.

С днём рождения (2 варианта); обожать цепочки; приводить себя в порядок (2 варианта); пожалуйста, возьми подарок; застегнуть платье; открыть дверь; пожалуйста, входите; долго собираться; быть на пороге.

2. Составьте предложения, используя глагол *закопчавати*, известные вам одушевлённые существительные (например, *Альоша, Драгана, брат, мама...*) и приведённые ниже существительные — названия предметов одежды и украшений.

Образец: *Альоша закопчава нов капут.*

Нов капут, широка сукња (*широкая юбка*), модерна кошуља (*модная рубашка*), свилена блуза (*шёлковая блузка*), црно одело (*чёрный мужской костюм*), лепе ципеле (*туфли*), топла јакна (*тёплая куртка*), вуњени џемпер (*шерстяной свитер*); црвена огрлица (*красные бусы*), златни (*золотой*) ланчић.

3. Ответьте на вопросы.

Шта ради Драгана? Зашто се Драгана дотерује? Шта ради Љубица? Зашто је Драгана нервозна? Да ли Драгана отвара врата? Зашто? Шта мисли Альоша кад нико не отвара врата? Да ли Милан мисли исто тако? Зашто Милан не мисли тако? Шта знају пријатељи о женама? Да ли се ви дуго спремате? Шта каже Драгана гостима? Како Милан честита рођендан својој сестри? Како јој честита рођендан Альоша? Да ли се Драгани свиђа поклон? А Љубици? Шта обожава Драгана?

4. Вставьте пропущенные слова.

— Љубице, молим те, Ја још нисам ... , а гости су
— Идем
— нема код куће?
— Ма ... ! Сигурно своју сестру.
— Здраво! Драгана, твој брат и Альоша.
— А где је ?
— :
— О, !
— Оне дуго спремају.
— Добро драги гости!
— ... рођендан, ... ! Желимо ти !
— Хвала.
— Честитам ти ... ! од Альоше и мене. Да л' ти ?
— О, Обожавам , Љубице!

— Диван је.

5. Переведите на сербский язык.

а)

— Љубица, пожалуйста, застегни мне платье. Я ещё не готова, а гости уже на пороге.
— Я пойду открою.
— Может быть, никого нет дома?
— Ну что ты! Она наверняка прихорашивается. Знаю я свою сестру.
— Привет! Пожалуйста, входите! Драгана, это твой брат и Алёша.
— А где именинница?
— Она приводит себя в порядок.
— О, женщины!
— Они всегда долго собираются.

- Добро пожаловать, дорогие гости!
- С днём рождения, именинница! Желаем тебе счастья и здоровья!
- Спасибо.
- Вот, пожалуйста, подарок от Алёши и от меня. Тебе нравится?
- Ой, какая красивая! Я обожаю цепочки. Посмотри, Любича!
- Чудесная цепочка!

б)

Гости уже на пороге, а Драгана ещё не готова. Она приводит себя в порядок. Драгана надевает (**облачити, облачим**) платье и просит Любицу застегнуть платье. Милан и Алёша стоят у дверей. Любича идёт открывать. Алёша думает, что, может быть, никого нет дома. Но Милан знает свою сестру. Он говорит, что она, конечно, занимается своим внешним видом. Любича приглашает друзей войти. Она говорит Драгане, что это Драганин брат и Алёша. Алёша знает, что именинница прихорашивается, но спрашивает, где она. Мальчики думают, что женщины всегда долго собираются. Когда Драгана выходит, друзья поздравляют её с днём рождения. Они говорят: "С днём рождения, именинница". Они желают ей счастья и здоровья. Драгане нравится подарок. Она обожает цепочки. И Любича считает, что цепочка просто чудесная.

6. Расскажите по-сербски всё, что вы знаете о Драгане, Любиче, Милане и Алёше.

7. Употребите слова, данные в скобках, в нужной форме.

Милан и Аљоша иду код (своја пријатељица). Милан често одлази код (нов пријатељ). Комшиница је сада код (наша мајка). Сестра стоји поред (мала слављеница). У продавници нема (ни једна лепа хаљина). Моја бака прави тарту од (укусан сладолед). Ђаци се враћају са (далеки пут). Деца често трче од (своја кућа) до (стари манастир). Мајка долази из (робна кућа).

8. Прочитайте стихотворение, переведите его на русский язык и выучите наизусть.

Тајне

Између земље и звезде сјајне
Крију се многе велики тајне.
Запалило се сунце и гори, где — сунце гори
На Црној Гори!

Данас ће сунце да изгори
А жут ће месец да се роди
И тихо плива по црној води.

У мрављој кући мрави се стисли.
Сви су заспали, а један мисли:
"Како је киши кад пада?
Кад падне где је заболи тада?"

У Лисабону на балкону пегави дечак једе бомбону.
Над Лисабоном месец се клати,
Косу му злати.

У Москви једна Гаља плаче
И с једном Гаљом једно маче.
Суза за сузом просто пљушти.
Уплашиле се јер нешто шушти.

(А шта је шуштало?)

Вече је шуштало кад се спуштало —
Ето шта је шуштало.)

У Београду на тротоару дечији цртеж свира гитару.
И у Лондону на балкону пегави дечак једе бомбону.

.....
А један дечак, мали и тршав
Плаче што је нацртан мршав.

Али, ова је песма кратка
Јер је бомбона била слатка.
И на крају?
На крају света
По цвету једна буба шета.

(Бранислав Црнчевић)

Словарик

сакрити се, сакријем се	спрятаться
крити се, кријем се	прятаться
запалити се, запалим се	загореться
горети, горим	гореть
изгорети, изгорим	сгореть
родити се, родим се	родиться
рађати се, рађам се	рождаться
пливати, пливам	плавать
стиснути се, стиснем се	прижаться друг к другу
стискати се, стискам се	прижиматься друг к другу
заспати, заспим	заснуть
пасти, паднем	упасть
падати, падам	падать
киша пада	дождь идёт
заболети, заболим	начать болеть, заболеть
клатити се, клатим се	раскачиваться
златити се, златим	золотить

плакати, плачем	<i>плакать</i>
пљуштати, пљуштим	<i>хлестать (о дожде)</i>
уплашити се, уплашим се	<i>испугаться</i>
шуштати, шуштим	<i>шуршать</i>
спустити се, спустим се	<i>спуститься</i>
спуштати се, спуштам се	<i>спускаться</i>
шетати, шетам	<i>гулять</i>
свирати нешто (вин. п.)	<i>играть на музыкальном инструменте</i>
свирати гитарау, свирам	<i>играть на гитаре</i>
буба	<i>букашка</i>
тајна	<i>тайна</i>
земља	<i>земля</i>
звезда	<i>звезда</i>
сунце	<i>солнце</i>
Црна гора	<i>Чёрная гора</i>
месец	<i>луна</i>
мравља кућа	<i>муравейник</i>
киша	<i>дождь</i>
Лисабон	<i>Лиссабон</i>
балкон, балкона	<i>балкон</i>
бомбона	<i>конфета</i>
коса	<i>волосы</i>
маче, мачета	<i>котёнок</i>
суза	<i>слеза</i>
вече, вечера	<i>вечер</i>
тротоар, тротоара	<i>тротуар</i>
цртеж, цртежа	<i>рисунок</i>
гитара	<i>гитара</i>

Лондон, Лондона	<i>Лондон</i>
свет	<i>мир, свет</i>
цвет	<i>цветок</i>
сјајан, сјајни; сјајна, сјајно	<i>сверкающий, блестящий</i>
многи, многе, многа	<i>многие</i>
велик, велики, велика, велико	<i>большой, великий</i>
жут, жути; жута, жуто	<i>жёлтый</i>
црн, црни; црна, црно	<i>чёрный</i>
мрављи, мравља, мравље	<i>муравьиный</i>
пегав, пегави; пегава, пегаво	<i>веснушчатый</i>
тршав, тршави; тршава, тршаво	<i>взломаченный</i>
мршав, мршави; мршава, мршаво	<i>худой</i>
дечији, дечији, дечије	<i>детский</i>
кратак, кратки; кратка, кратко	<i>короткий</i>
данас	<i>сегодня</i>
тада	<i>тогда</i>
нешто	<i>что-то</i>
између	<i>между</i>
просто	<i>просто</i>
јер	<i>потому что</i>

9. а) Составьте предложения из данных в колонках слов и глагола *свиђати се* в соответствии с одним из образцов.

Образец: 1) Драгани се свиђа ланчић. 2) Милану се свиђа кишобран.

сестра	поклон
слављеница	бомбона
брат	филм
момак	песма
Љубица	сок
мама	Миланов пријатељ

буба	цвет
Аљоша	сладолед
мрав	киша

б) Употребите составленные вами предложения в отрицательной форме.

в) Измените составленные вами предложения по образцу.

Образец: *Драгани се свиђа ланчић. — Свиђа јој се ланчић. Милану се свиђа кишобран. — Свиђа му се кишобран.*

г) Измените составленные вами предложения в отрицательные.

Образец: *Свиђа јој се ланчић. — Не свиђа јој се ланчић.*

д) Расскажите, что вам нравится и что не нравится. Вы можете использовать слова, данные выше, или другие по своему выбору.

Образец: *Свиђа ми се ваша кућа.*

10. Прочитайте следующие примеры и ответьте на вопрос: какие окончания имеют существительные и прилагательные в дательном падеже единственного числа и с каким падежом дательный падеж совпадает по форме?

Коме Аљоша даје савет?

Аљоша даје савет **млађем брату.**

Чему се радује Драгана?

Драгана се радује **лепом поклону.**

Коме пријатељи купују поклон?

Пријатељи купују поклон **Милановој сестри.**

Чему се смеши бака?

Бака се смеши **веселој шали.**

Окончания существительных и прилагательных в дательном падеже единственного числа

	Прилагательные	Существительные
М.р.	-ом	-у
	-ем после љ, њ, ћ, ђ, ј, ж, ш, ч	
Ж.р.	-ој	-и

11. Составьте по семь предложений на каждый глагол из слов левого и правого столбика по образцу.

Образец: *Купујем поклон веселој сестри.*

купујем поклон,

весела сестра, Сашин отац,

читамо књигу,

нови пријатељ, добар друг,

пишеш писмо

пегави дечак, познат Рус,
Драганина другарица, лепа
глумица, интересантан сликар,
наш наставник, Миланова
сестра, нова продавачица,
драги брат

**12. Прочитајте следејуће примере и одговорите на питање: каква завршетак имају
существителне и прилагателне у винителној падежу множественног броја?**

Шта уче ђаци у школи?

Ђаци уче у школи **стране
језике.**

Кога води наставник за Сремске
Карловце?

Наставник води за Сремске
Карловце **своје ђаке.**

Шта воле девојке?

Девојке воле **лепе хаљине.**

Кога Драгана позива на
рођендан?

Драгана позива на рођендан
школске другарице.

**Завршетак существителних и прилагателних у винителној падежу
множественног броја**

	Прилагателне	Существителне
М.р.	-е	-е
Ж.р.	-е	-е

13. Составите предложења по образцу.

Образец: *Драгана носи елегантну хаљину. — Драгана носи елегантне хаљине.*

Аљоша чита интересантну књигу.
Имамо велику терасу.
Тања позива своју пријатељицу.
Мама ми показује нову блузу.
Дечаци купују дивну ружу.
Увече излазимо у италијанску пицерију.

Пријатељи бирају лепу честитку.

Образец: *Учитељица прозива лошег ђака. — Учитељица прозива лоше ђаке.*

Имамо новог суседа.
Ђаци слушају младог учитеља.
Бака чека малог унука.
Желим да позовем старог пријатеља.
Видимо лепог младића.

Они воде у шетњу кућног љубимца.

Образец: *Бирамо леп поклон. — Бирамо лепе поклоне.*

Бака	ми	даје	укусан	колач.	
Ти	купујеш		нови	вокмен.	
Ђаци	обилазе		стари	манастир.	
У	гимназији	учимо	страни	језик.	
Моја	сестра	увек	носи	сребрни	ланчић.

Комшија продаје јапански кишобран.

14. Переведите на сербский язык.

Драгана приглашает всех своих школьных подруг. Этой девочке не нравятся мальчишки. Брату Драганы скучно. Милан хочет увидеть всех своих школьных друзей. Это Алёшины значки. Он показывает свои значки младшему брату. Какие красивые собаки! Этому мальчику нравятся собаки. Все мальчики любят красивых собак. Я хочу купить новые книги нашей сестре. У нашей мамы всегда есть хорошие идеи. Старые бабушки видят в парке маленьких мальчиков и девочек.

Урок 8

Моја породица

Ја се зовем Жељко Петрушић. Моја породица има четири члана. То су мама, тата, бака и ја. Моја мајка се зове Мира, има тридесет седам година и ради у посластичарници. Она је увек добро расположена и весела, мада много ради и цео дан је на ногама. Мој отац се зове Зоран. Он је трговац и стално је на службеним путовањима. Зато га ретко виђам. Он је у младости био фудбалер и, кад год има слободног времена, показује ми разне финте на игралишту близу наше зграде.

Највише времена проводим с баком Станком. Она је стално код куће, кува, меси колаче, спрема и увек је спремна да саслуша човека. Она зна све моје проблеме и много пута ми је помогла својим саветима.

Ја сам јединац и љубимац свих укућана и наших суседа. Сви ме пазе и мазе. Идем у седми разред основне школе. Волим да учим и читам, ормани су ми пуни књига. Одликаш сам. Сви се чуде на кога сам. Бака каже да личим на деду. Он је био војно лице и образован човек.

Имам много рођака са татине стране. Од свих стричева и тетака највише волим стрица Митра. Он је столар по занимању, иако је сада у пензији. Направио је неколико столова у старинском стилу, права ремек-дела. Много пута је добијао награде на сајмовима намештаја. Он је велики љубитељ вестерн-филмова. Нас двојица обилазимо све биоскопе по граду у којима се дају "каубојци".

Словарик

радити, радим	работать
бити добро расположен	быть в хорошем настроении
видети, видим	увидеть
виђати, виђам	видеть (в значении "видеться")
показати, покажем	показать
показивати, показујем	показывать
провести, проводим	проводить
провести време	проводить время
проводити, проводим	проводить
кувати, кувам	готовить еду
месити колаче, месим	делать пирожные
замесити колаче, замесим	сделать пирожные
саслушити, саслушам	выслушать
саслушавати, саслушавам	выслушивать

помоћи, помажем	<i>помочь</i>
помагати, помажем	<i>помогать</i>
пазити, пазим некога, нешто	<i>заботиться о ком-то, о чём-то</i>
мазити, мазим	<i>баловать</i>
ићи у седми разред	<i>учиться в седьмом классе</i>
зачудити се, зачудим се	<i>удивиться</i>
чудити се, чудим се	<i>удивляться</i>
бити на некога, нешто	<i>быть похожим на кого-то, на что-то</i>
личити на некога, нешто; личим	<i>быть похожим на кого-то, на что-то</i>
направити, направим	<i>сделать, создать</i>
добити награду, добијем	<i>получить премию</i>
добијати награду, добијам	<i>получать премию</i>
давати се, даје се	<i>идти (о фильме)</i>
члан	<i>член</i>
отац, оца	<i>отец</i>
трговац, трговца	<i>человек, работающий в торговле</i>
фудбалер, фудбалера	<i>футболист</i>
човек, човека	<i>человек</i>
јединац, јединца	<i>единственный ребёнок в семье</i>
љубимац, љубимца	<i>любимец</i>
укућани	<i>домашние (члены семьи)</i>
одликаш, одликаша	<i>отличник</i>
деда (м. р.)	<i>дедушка</i>
рођак	<i>родственник</i>
стриц	<i>дядя (брат отца)</i>
тетак, тетка	<i>дядя (муж тёти, сестры отца или матери)</i>
стрико (м. р.)	<i>дядюшка</i>

љубитељ	<i>любитель</i>
година	<i>год</i>
посластичарница	<i>кондитерская</i>
путовање	<i>поездка</i>
службено путовање	<i>командировка</i>
младост (ж. р.)	<i>молодость</i>
финта	<i>финт — обманное движение в футболе</i>
игралиште	<i>спортивная площадка</i>
зграда	<i>здание</i>
колач, колача	<i>пирожное</i>
проблем, проблема	<i>проблема</i>
савет	<i>совет</i>
основна школа	<i>начальная школа</i>
орман, ормана	<i>шкаф</i>
књига	<i>книга</i>
страна	<i>сторона</i>
занимање	<i>профессия</i>
пензија	<i>пенсия</i>
стил	<i>стиль</i>
ремек-дело (ср. р.), ремек-дела	<i>шедевр</i>
награда	<i>приз, награда</i>
сајам, сајма	<i>выставка-ярмарка</i>
намаштај	<i>мебель</i>
вестерн-филм, вестерн-филма	<i>вестерн</i>
биоскоп	<i>кинотеатр</i>
каубојац, каубојца	<i>ковбойский фильм</i>
цео, цели; цела, цело	<i>целый, весь</i>
спреман, спремни; спремна,	<i>готов</i>

спремно	
весео, весели; весела, весело	<i>весёлый</i>
службен, службени; службена, службено	<i>служебный</i>
слободан; слободни, слободна, слободно	<i>свободный</i>
пун, пуни; пуна, пуно	<i>полный</i>
старински, старинска, старинско	<i>старинный</i>
прави, права, право	<i>настоящий</i>
образован, образовани; образована, образовано	<i>образованный</i>
велик; велики; велика, велико	<i>большой</i>
ретко	<i>редко</i>
стално	<i>всегда, постоянно</i>
кад год	<i>всякий раз, когда...</i>
највише	<i>больше всего</i>
у пензији	<i>на пенсии</i>
много пута	<i>много раз</i>
цео дан	<i>весь день</i>
свој, своја, своје	<i>свой</i>
неколико	<i>несколько</i>
двојица	<i>двое мужчин</i>
нас двојица	<i>нас двое (о мужчинах)</i>
мада	<i>хотя</i>
близу нечега	<i>рядом с чем-л.</i>
иако	<i>хотя</i>

Обратите внимание на то, что русскому выражению **он был футболистом** (тв. п.) соответствует сербское **он је био фудбалер** (им. п.).

По-русски — **быть кем, чем**, по-сербски — **бити ко, шта**.

По-русски очень многих родственников мы называем *дядя* и *тётя*, по-сербски для каждого из них существует своё собственное название:

брат отца — **стриц**, его жена — **стрина**.

брат матери — **ујак**, его жена — **ујна**.

сестра отца или матери — **тетка**, её муж — **тетак**, **теча**.

Числительные

	Количественные числительные	Порядковые числительные
1	један, једна, једно	први, прва, прво
2	два, две	други, -а, -о
3	три	трећи, -а, -е
4	четири	четврти, -а, -о
5	пет	пети, -а, -о
6	шест	шести, -а, -о
7	седам	седми, -а, -о
8	осам	осми, -а, -о
9	девет	девети, -а, -о
10	десет	девети, -а, -о
11	једанаест	једанаести, -а, -о
12	дванаест	дванаести, -а, -о
13	тринаест	тринаести, -а, -о
14	четрнаест	четрнаести, -а, -о
15	петнаест	петанести, -а, -о
16	шеснаест	шеснаести, -а, -о
17	седамнаест	седамнаести, -а, -о

18	осамнаест	осамнаести, -а, -о
19	деветнаест	деветнаести, -а, -о
20	двадесет	двадесети, -а, -о
21	двадесет један	двадесет први, -а, -о
30	тридесет	тридесети, -а, -о
40	четрдесет	четрдесети, -а, -о
50	педесет	педесети, -а, -о
60	шездесет	шездесети, -а, -о
70	седамдесет	седамдесети, -а, -о
80	осамдесет	осамдесети, -а, -о
90	деведесет	деведесети, -а, -о
100	сто	стоти, -а, -о
200	двести	двестоти, -а, -о
300	триста	трестоти, -а, -о
400	четиристо	четиристоти, -а, -о
500	петсто	петстоти, -а, -о
600	шестсто	шестостоти, -а, -о
700	седамсто	седамстоти, -а, -о
800	осамсто	осамстоти, -а, -о
900	деветсто	деветстоти, -а, -о
1000	хиљада	хиљадити, -а, -о

1001	хиљаду један	хиљаду први, -а, -о
1000000	милион	милионити, -а, -о

Числительные **један, једна, једно** изменяются, как прилагательные.

Числительное **два** сочетается с существительными мужского и среднего рода (*два момка, два одела*), **две** — с существительными женского рода (*две сестре*).

Числительные **два, две, три** имеют формы склонения, но обычно употребляются в неизменяемом виде, т.е. как в именительном падеже. Например: **Идем са два брата.** — Я иду с двумя братьями. **Девојчице говоре о три поклона.** — Девочки говорят о трёх подарках.

Остальные количественные числительные не имеют падежных форм.

В сочетаниях с числительными **два, три, четири** употребляется форма родительного падежа единственного числа: **два филма, три села, две девојчице.** Прилагательные при существительных мужского и среднего рода имеют окончание **-а**: *два нова филма, три далека села, двадесет четири одлична ђака.* Прилагательные в сочетаниях с существительными женского рода выступают в родительном падеже единственного числа: *две лепе девојчице, сто три школске свеске.*

В сочетаниях с остальными количественными числительными употребляется форма родительного падежа множественного числа существительных и прилагательных: *пет добрих филмова, двадесет далеких села, сто тридесет лепих девојчица.*

Окончания существительных и прилагательных в родительном падеже множественного числа

	Прилагательные	Существительные
М.р.	-их	-а
Ж.р.	-их	-а

Упражнения

1. Употребите с каждым из следующих количественных числительных приведённые ниже словосочетания:

4, 6, 1, 10, 2, 15, 23, 11, 70, 43, брзи воз, добра идеја, ваш друг, мала девојчица, пажљив келнер, чисти тањир, одличан ђак, страни језик, бела мачка, добар филм, стони календар, сребрни ланчић, јадни девојка.

2. Переведите на сербский язык.

2 новые книги, 8 красивых городов, 16 деловых женщин, 11 ваших друзей, 45 серебряных цепочек, 73 красивых зонтика, 12 хороших идей, 24 московские гимназии, 11

симпатичных мальчиков, 81 большой автобус, 4 отличных мороженых, 187 образованных юношей.

3. Прочитайте следующие задачи. Слова, данные в скобках, употребите в нужной форме. Решите задачи и дайте развернутые ответы на сербском языке¹.

а)

Беба Кузма има још само 4 (зуб), а његова бака већ само 3 (зуб). Колико (зуб) имају бака и њен унук **укупно**?

Слова для справки

беба	<i>младенец</i>
њен	<i>её (принадлежащий ей)</i>
колико	<i>сколько</i>
већ	<i>уже</i>
укупно	<i>всего, в целом</i>

б)

Од сваких 2 575 (двојкаш) један постаје директор школе. Од колико двојкаша треба испадне 14 (директор) школа?

Слова для справки

сваки	<i>каждый</i>
двојкаш	<i>двоечник</i>
постајати, постајем	<i>становиџтсџа</i>
испасти, испаднем неко, нешто	<i>стџть кем-то, чем-то</i>

в)

Пред одлазак у пензију строга учитељица је избројила да је она за године самопожртвованог рада дала својим ученицима 26 172 (двојка), 11 583 (тројка), 4 884 (четворка) и 955 (петица). Колико је **укупно** оцена дала строга учитељица својим ученицима за године самопожртвованог рада?

Слова для справки

избројити, избројим	<i>подсчитать</i>
година	<i>год</i>
самопожртвовани рад	<i>самоотверженный труд</i>
дати оцџну	<i>поставить отметку</i>

4. Переведите на сербский язык словосочетания и предложения.

Рядом с нашим домом, быть в хорошем настроении, у него есть свободное время, весь день, быть футболистом, печь пирожные, работать в кондитерской, быть в командировках, выслушать человека, помочь своими советами, 7-й класс начальной школы, шкафы у меня полны книг, мама у меня всегда в хороше настроении, папа у меня всегда в командировках, дядя у меня любитель вестернов, много раз, получать премии, мебельная ярмарка, мы вдвоём, ковбойские фильмы идут в кинотеатрах; всегда, когда у него есть время.

5. Ответьте на вопросы.

Колико чланова има Жељкова породица? Ко су они? Како се они зову? Колико чланова има ваша породица? Назовите их. Како се зову ваши отац и мајка? Како се зову ваши брат и сестра? Да ли Жељко има брата или сестру? Чиме се бави Жељкова мајка? Колико година она има? Колико година имате ви? Колико година имају ваши родитељи? Ваши брат и сестра? Ваши деда и бака? Да ли је Жељко једино дете у породици? Како се може назвати на српском "једино дете у породици"? Да ли сте ви јединац (или јединица)? Шта је Жељков отац по занимању? Ко је он био у младости? Да ли Жељко проводи много времена са својим оцем? Шта ради Жељков отац кад има слободног времена? С ким Жељко проводи највише времена? Зашто? Шта каже Жељко о својој баки? Ко пази и мази Жељка? Зашто? Чији он је љубимац? Како мислите колико година има Жељко? Шта воли Жељко да ради? Зашто су његови ормани пуни књига? Како се каже за ђака који добија одличне оцене? Како се каже за ђака који добија лоше оцене? Шта мислите зашто се сви чуде кога је Жељко? Шта каже његова бака? Ко је био Жељков деда? Какав је он био? Колико рођака има Жељко? Које рођака имају његови родитељи? Да ли Жељков стриц Митар још ради? Шта је он по занимању? Какав намештај он прави? Шта воли стрицо Митар? Да ли је и Жељко љубитељ вестерн-филмова? Зашто тако мислите?

6. Вставьте пропущенные слова.

Жељкова породица има четири Његова мајка има 37 ... и ради у Његов отац је стално на Он је у младости био Кад Жељков отац има ... , показује Жељку ... на Његова бака зна све Она му увек помаже Жељко је ... и ... свих укућана. Он иде у ... основне школе. Ормани су му пуни Бака каже да он личи на Његов деда је био ... и Жељко има много ... са Од свих ... и ... он највише воли Стрико Митар је ... по занимању, иако је сада у Направио је неколико ... у Много пута је добијао награде на ... намештаја. Он је ... вестерн-филмова. Њих двојица обилазе ... по граду у којима се дају

7. Переведите предложения на сербский язык. В составном глагольном сказуемом используйте личные формы глагола *бити, будем, будеш, буде...*

Алеша хочет быть преподавателем. Милан хочет быть художником. Мама Милана не хочет, чтобы он был художником. Она хочет, чтобы он был научным работником. Все мальчики хотят быть футболистами. Драгана хочет быть актрисой. Ты хочешь быть учительницей? Я хочу быть актрисой. Вы хотите быть футболистами? Да, мы хотим быть футболистами. А наши родители хотят, чтобы мы были строителями. Ребёнок всегда должен быть весёлым. Нужно быть хорошим, а плохим быть не нужно. Я думаю, что хорошо всегда быть весёлым.

8. Напишите рассказ о своей семье.

9. Раскройте скобки.

Драгана живи у (велика кућа). Обично слушам вокмен кад сам на (дужи пут). Аљоша је на (Драганин рођендан). Има ли касета у (наш вокмен)? Данас Драгана иде у (лепа хаљина). Ученици проводе цео дан у (један манастир). Нашли смо у (туђи град) један биоскоп где се дају вестерн-филмови. Милан и Аљоша су цео дан у (своја школа). На (Југословенска телевизија) често се дају каубојци. Стрико Митар је добио награду на (велики сајам) намештаја. У (чији капут) то идеш? Жељкова мама ради у (једна посластичарница). Моја свеска је у (Миланов сто). Запиши информацију у (стони календар). Колико ђака има у (ваш разред)?

10. Прочитайте стихотворение и переведите его на русский язык.

Кад седам веселих дечака...

Кад седам веселих дечака
угази у седам пролећних бара
— **изађе** седам пијаних чизмара.

Кад седам пијаних чизмара
прошета кроз седам пекара
— **изађе** седам белих млинара.

Кад седам белих млинара
уђе код седам посластичара
— **изађе** седам бркатих каплара.

Кад седам бркатих каплара
по седам тавана протумара
— **изађе** седам црних оџачара.

Кад седам црних оџачара
умије седам стрпљивих бака
— гле! зева седам сањивих дечака!

(Душан Радовић)

Словарик

угазити, угазим	СТУПИТЬ В, ВЛЕЗТЬ В
изаћи, изађем	ВЫЙТИ
излазити, излазим	ВЫХОДИТЬ
прошетати, прошетам	ПРОГУЛЯТЬСЯ, ПРОЙТИСЬ
протумарати, протумарам	ПРОБЛУЖДАТЬ
тумарати, тумарам	БРОДИТЬ, БЛУЖДАТЬ
зевнути, зевнем	ЗЕВНУТЬ
зевати, зевам	ЗЕВАТЬ
чизмар, чизмара	САПОЖНИК
млинар, млинара	МЕЛЬНИК
посластичар, посластичара	КОНДИТЕР
каплар, каплара	КАПРАЛ
оџачар, оџачара	ТРУБОЧИСТ
бара	ЛУЖА

пекара	<i>пекарня, булочная</i>
таван	<i>чердак</i>
пијан, пијани; пијана, пијано	<i>пьяный</i>
пролећан, пролећни; пролећна, пролећно	<i>весенний</i>
бео, бели; бела, бело	<i>белый</i>
бркат, бркати; брката, бркато	<i>усатый</i>
црн, црни; црна, црно	<i>чёрный</i>
стрпљив, стрпљиви; стрпљива, стрпљиво	<i>терпеливый</i>
сањив, сањиви; сањива, сањиво	<i>сонный</i>
кроз	<i>через</i>
гле	<i>смотри-ка</i>

Урок 9

Радни дан

Кад сам се преселио из Москве у Београд, мој радни дан се доста изменио. У Москви сам се будио у седам и тридесет, а овде сам већ у шест и петнаест на ногама и спремам се за школу. На брзину наместим кревет, умијем се, обучем, доручкујем и трчим на трамвај. У Москви ми се увек ујутру веома спавао, био сам бунован и често сам каснио у школу. У Београду ми је жао дуго да спавам, чини ми се да губим време. Можда је то због лепог времена или због тога што ми је овде све ново и интересантно.

Школа почиње у пола осам и завршава се десет до један. Кад имам седам часова или кошарку, остајем до два сата.

У првом полугодишту смо често ишли на затворени базен после школе. Сада, када се време пролепшало, седимо у парку или шетамо по граду.

Кући се враћам у три или пола четири, јер тада ручамо. У Москви смо и ручали и вечерали у исто време, између шест и седам. Овде вечерамо доста касно, око осам, девет сати. Откад живим у Југославији, угојио сам се неколико килограма.

Увече гледам телевизор, неколико пута сам са друговима био у биоскопу и у кафићу.

Морам признати да се овде много више дружим, а много мање учим. Некад сам учио по два, три сата дневно, а сада једва могу да седим четрдесет пет минута.

На спавање идем око једанаест и обично одмах заспим.

Словарик

преселити се, преселим се	<i>переселиться, переехать</i>
пресељавати се, пресељавам се	<i>переселяться, переезжать</i>
изменити се, изменим се	<i>измениться</i>
мењати се, мењам се	<i>изменяться</i>
пробудити се, пробудим се	<i>проснуться</i>
будити се, будим се	<i>просыпаться</i>
спремити се за нешто, спремим се	<i>приготовиться к чему-то, собраться куда-то</i>
спремати се, спремам се	<i>готовиться, собираться</i>
наместити кревет, наместим	<i>застелить постель</i>
намештати кревет, намештам	<i>застилать постель</i>
умити се, умијем се	<i>умыться</i>
умивати се, умивам се	<i>умываться</i>
обући се, обучем се, они се обуку	<i>одеться</i>

облачити се, облачим се	<i>одеваться</i>
доручковати, доручкујем	<i>завтракать, позавтракать</i>
трчати, трчим	<i>бежать</i>
спава ми се	<i>мне хочется спать</i>
закаснити, закасним	<i>опоздать</i>
каснити, касним	<i>опаздывать</i>
жао ми је	<i>мне жаль</i>
спавати, спавам	<i>спать</i>
учинити се, учиним се	<i>показаться</i>
чинити се, чиним се	<i>казаться</i>
изгубити време, изгубим	<i>потерять время</i>
губити време, губим	<i>терять время</i>
почети, почнем	<i>начаться</i>
почињани, почињем	<i>начинаться</i>
завршити се, завршим се	<i>закончиться</i>
завршавати се, завршавам се	<i>заканчиваться</i>
остати, останем	<i>остаться</i>
остајати, остајем	<i>оставаться</i>
ићи на базен, идем	<i>ходить в бассейн</i>
пролепшати се, пролепшам се	<i>улучшиться (о погоде)</i>
пролепшавати се, пролепшавам се	<i>улучшаться</i>
седети, седим	<i>сидеть</i>
шетати (се), шетам (се)	<i>гулять</i>
вратити се, вратим се	<i>вернуться</i>
враћати се, враћам се	<i>возвращаться</i>
ручати, ручам	<i>обедать, пообедать</i>
вечерати, вечерам	<i>ужинать, поужинать</i>
угојити се неколико килограма,	<i>поправиться на несколько</i>

угојим се	<i>килограммов</i>
гојити се, гојим се	<i>поправляться, толстеть</i>
морати, морам	<i>быть должным</i>
признати, признам	<i>признать, признаться</i>
признавати, признајем	<i>признавать, признаваться</i>
дружити се, дружим се	<i>проводить время с друзьями</i>
учити, учим	<i>заниматься, готовиться к урокам</i>
ићи на спавање	<i>ложиться спать</i>
заспати, заспим	<i>заснуть</i>
радни дан	<i>рабочий день</i>
брзина	<i>скорость</i>
време, времена	<i>1) время; 2) погода</i>
час	<i>урок</i>
кошарка	<i>баскетбол</i>
полугодиште	<i>полугодие</i>
базен, базена	<i>бассейн</i>
Југославија	<i>Югославия</i>
килограм	<i>килограмм</i>
кафић, кафића	<i>кафе</i>
телевизор, телевизора	<i>телевизор</i>
сат	<i>час</i>
минут, минута	<i>минута</i>
бунован, буновни; буновна, буновно	<i>сонный</i>
интересантан, интересантни; интересантна, интересантно	<i>интересный</i>
затворен, затворени; затворена, затворено	<i>закрытый</i>
доста	<i>довольно, достаточно</i>
седам и тридесет	<i>половина восьмого</i>

у седам и тридесет	<i>в половине восьмого</i>
шест и петнаест	<i>четверть седьмого</i>
у шест и петнаест	<i>в четверть седьмого</i>
десет до један	<i>без десяти час (двенадцать часов пятьдесят минут)</i>
у десет до један	<i>без десяти час (в двенадцать часов пятьдесят минут)</i>
око један	<i>около часа</i>
на брзину	<i>на скорую руку</i>
веома	<i>очень</i>
дуго	<i>долго</i>
често	<i>часто</i>
можда	<i>вероятно, может быть</i>
због времена	<i>из-за погоды</i>
кући	<i>домой</i>
касно	<i>поздно</i>
увече	<i>вечером</i>
много	<i>намного</i>
дневно	<i>в день</i>
једва	<i>едва, с трудом</i>
одмах	<i>сразу</i>
више	<i>больше</i>
мање	<i>меньше</i>
неколико пута	<i>несколько раз</i>
све	<i>всё</i>
овде	<i>здесь</i>
исти	<i>тот же самый</i>
тада	<i>тогда</i>
откад	<i>с тех пор как</i>

некад	<i>когда-то, раньше</i>
јер	<i>потому что</i>
због нечега (род. п.)	<i>вследствие чего-то</i>
око нечега (род. п.)	<i>около чего-то</i>
између нечега (род. п.)	<i>между чем-то</i>

Обозначение времени

Колико је сада сати?	<i>Сколько сейчас времени?</i>
Сада је тачна осам сати.	<i>Сейчас ровно семь часов.</i>
Сада је осам сати и тридесет минута. Сада је пола девет. Сада је осам и по.	<i>Сейчас восемь часов тридцать минут. Сейчас половина девятого.</i>
Сада је осам и петнаест. Сада је осам и четрврт.	<i>Сейчас пятнадцать минут девятого. Сейчас четверть девятого.</i>
Сада је петнаест до девет. Сада је четврт до девет.	<i>Сейчас без пятнадцати девять. Сейчас без четверти девять.</i>

Прошедшее время (перфект)

В сербском языке есть несколько форм прошедшего времени. Но широко употребляется только одна из них — перфект. С помощью этой формы можно назвать любое действие, имевшее место в прошлом. Ниже приведены формы перфекта глагола **читати**:

	Ед. ч.	Мн. ч.
1 л.	ја сам читао, читала (<i>я читал, читала</i>)	ми смо читали, читале (<i>мы читали</i>)
2 л.	ти си читао, читала (<i>ты читал, читала</i>)	ви сте читали, читале (<i>вы читали</i>)
3 л.	он је читао (<i>он читал</i>) она је читала (<i>она читала</i>) оно је читало (<i>оно читало</i>)	они су читали (<i>они читали</i>) оне су читале (<i>они читали</i>) она су читала (<i>они читали</i>)

Перфект состоит из двух частей. Это:

глагол-связка + причастие на **-л**

Глаголом-связкой служит форма настоящего времени глагола **бити** (обычно краткая форма):

ја **сам**

ми **смо**

ти **си**

ви **сте**

он/она/оно **је**

они/оне/она **су**

Причастия на **-л** образуются от основы инфинитива. Чтобы получить эту основу, нужно отбросить окончание инфинитива **-ти**.

Если основа инфинитива оканчивается на гласный, причастия образуются с помощью следующих окончаний:

	Ед. ч.	Мн. ч.
М. р.	-о	-ли
Ж. р.	-ла	-ле
Ср. р.	-ло	-ла

Например: **читати**:

чита-о = читао (м. р. ед. ч.)

+ **-ла** = читао (ж. р. ед. ч.)

-ло = читао (ср. р. ед. ч.)

-ли = читао (м. р. мн. ч.)

-ле = читао (ж. р. мн. ч.)

-ла = читао (ср. р. мн. ч.)

Если основа инфинитива оканчивается на согласный, причастие мужского рода единственного числа образуется с помощью окончания **-ао**. Все остальные причастия образуются также, как и рассмотренные раньше.

Например: **трести**

трес- + **-ао** = тресао

трес- + **-ла** = тресла

Особенности образования причастий на -л от некоторых глаголов

а) Если инфинитив оканчивается на **-сти**, в большинстве случаев причастие на **-л** образуется так: нужно отбросить **-сти** и прибавить окончания причастия:

пасти (*уласть*)

па-сти + **-об -ла...** = **пао, пала...**

Наиболее употребительные из этих глаголов:

ср. рус.

пасти (<i>упасть</i>) — пао, пала	<i>упасть</i> — упал, упала
сести (<i>сесть</i>) — сео, села	<i>сесть</i> — сел, села
јести (<i>есть</i>) — јео, јела	<i>есть</i> — ел, ела
довести (<i>привести</i>) — довео, довела	<i>довести</i> — довёл, довела
плести (<i>вязать</i>) — плео, плела	<i>плести</i> — плёл, плела
срести (<i>встретить</i>) — срео, срела	

б) Если инфинитив оканчивается на **-ћи**, основа причастия в большинстве случаев оканчивается на согласный **г** или **к**. Наиболее употребительные из этих глаголов: ср. рус.

моћи (<i>мочь</i>) — могао, могла	<i>мочь</i> — мог, могла
стрићи (<i>стричь</i>) — стригао, стригла	<i>стричь</i> — стриг, стригла
стићи (<i>прибыть</i>) — стигао, стигла	<i>постичь</i> — постиг, постигла
пећи (<i>печь</i>) — пекао, пекла	<i>печь</i> — пёк, пекла
рећи (<i>сказать</i>) — рекао, рекла	<i>изречь</i> — изрёк, изрекла
вући (<i>тащить</i>) — вукао, иукла	<i>влечь</i> — влёк, влекла
сећи (<i>резать</i>) — секао, секла	<i>сечь</i> — сёк, секла
обући (<i>одеть</i>) — обукао, обукла	<i>облечь</i> — облёк, облекла
тући (<i>бить</i>) — тукао, тукла	<i>толочь</i> — толок, толкла

в) Глагол **ићи** и однокоренные с ним глаголы имеют особые формы причастия нс **-л**:

ићи	(<i>идти</i>)	—	ишао,	ишла
поћи	(<i>пойти</i>)	—	пошао,	пошла
доћи	(<i>прийти</i>)	—	дошао,	дошла
ући	(<i>войти</i>)	—	ушао,	ушла
изаћи	(<i>выйти</i>)	—	изашао,	изашла
отићи	(<i>уйти</i>)	—	отишао,	отишла
наћи (<i>найти</i>)	—		нашао,	нашла

г) Причастие на **-л** от глагола **умрети** — **умро, умрла**.

При образовании прошедшего времени от возвратных глаголов в 3 лице единственного числа глагол-связка је опускается. Например, возвратный глагол **вратити се** в прошедшем времени спрягается так:

вратио	сам	се
вратио	си	се
вратио	[]	се
вратили	смо	се
вратили	сте	се
вратили су се		

Отрицательная форма перфекта

Для образования отрицательной формы прошедшего времени служат отрицательные формы глагола-связки **бити**. Например:

Нисам читао. — Я не читал.

В отрицательной форме 3 лица единственного числа употребляется и вспомогательный глагол, и возвратная частица **се**:

Није се вратио. — Он не вернулся.

Упражнения

1. Переведите на сербский язык. Образуйте, где это возможно, форму 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч.

Из-за хорошей погоды, потому что, застелить постель, собираться в школу, мне хочется спать, начинаться в восемь, возвращаться домой, терять время, ходить в бассейн, поправиться на несколько килограммов, бежать на трамвай, опаздывать в школу, заканчиваться без десяти час, оставаться в школе, обедать в половине четвёртого, сразу заснуть, намного больше, три часа в день, ужинать поздно, ложиться спать.

2. Составьте предложения, используя местоимения, данные слева, в качестве подлежащего, и словосочетания, приведённые справа. Глаголы употребите в форме перфекта.

Он	устати рано, наместити кревет, доручковати на брзину, живети у Москви, губити време, седети на часовима, куповати поклоне, остати у базену, каснити у школу;
ти (Милан)	добити награду, разговарати са стрицем, личити на оца, упаковати поклон, наћи времена за спорт, показати град;
ја (Драгана)	сести за сто, обожавати музику, спремити се за школу, живети у Београду, појести сладолед, пробудити се ујутро;
ви (бака и мама)	отићи за Сремске Карловце, почети доручак рано, исплести џемпере, понети са собом поклоне, испећи колаче, сложити се с децом;
ми (Милан и Драгана)	зачудити се, стићи у Београд, провести време заједно, обићи манастир, рећи истину, путовати далеко, умити се, обући се лепо.

3. От каждого глагола образуйте формы перфекта 1 лица единственного числа мужского рода, 3 лица единственного числа мужского рода и 3 лица множественного числа мужского рода.

Звати се, видети, показивати, месити колаче, провести време, зачудити се, личити на оца, ући, сести, стрићи, трести, наћи, куповати, обићи, јести, купити, рећи, спремити се, доћи, погледати, умити се, почети, обући се, пролепшати се, угојити се, довести, свидети се, испећи, дати, изаћи.

4. Ответьте на вопросы.

Где сада живи Аљоша? Где је он раније живео? Шта се изменило откад се он преселио? Када се он будио у Москви? Када се буди у Београду? Када се будите ви? Да ли се будите сами или вас неко буди? Да ли одмах устајете? Зашто је Аљоша каснио у школу у Москви? Зашто он устаје рано у Београду? Шта му се чини у Београду? Због чега му се чини да губи време? Када почиње и када се завршава школа у Београду? Када Аљоша остаје у школи до два сата? Шта ради Аљоша после школе? Када се Аљоша враћа кући?

Зашто се враћа у ово време? У које време Аљоша руча и вечера? А како је било у Москви? Зашто се он угојио у Београду? Колико се он угојио? Када се ви враћате кући? У које време ручате? Где обично ручате? Шта ради Аљоша увече? Шта мислите зашто се Аљоша више дружи у Београду него у Москви? Колико је Аљоша учио у Москви и колико учи сад? Колико сати дневно учите ви?

5. Составьте предложения, используя данные ниже слова, в соответствии с одним из образцов.

Образец 1: *будити се — Будим се петнаест минута до осам.*

Образец 2: *умивати се — Умивам се од осам сати до осам и десет.*

Доручковати, излазити из куће, ићи у школу (на факултет, на посао), долазити у школу, остајати у школи, ручати, враћати су кући, учити, читати књигу, гледати телевизор, вечерати, ићи на спавање.

6. Опишите, как вы провели прошлое воскресенье.

7. Переведите с русского языка на сербский.

а)

Вы просыпаетесь рано. В Белграде вы просыпались рано. Сегодня вы проснулись рано. Я сегодня сонный и долго стелю постель. Я сегодня был сонный и долго стелил постель. Я застелил постель на скорую руку. Женщины всегда долго одеваются. Драгана и Аница одевались целый час. Сегодня они оделись очень быстро. Мы собираемся в школу утром. Мы собирались долго и не поехали. Мы собрались в спешке. Я не люблю терять время. Этот мальчик всегда терял время. Тебе не понравился фильм. Ты только потерял время.

б)

В Москве Алёша часто опаздывал в школу. А в Белграде он не опаздывает. Он мог опоздать, но не опоздал. Продавщица красиво упаковала подарок. Я не люблю упаковывать подарки. Я упаковывала подарки целый день. Милан показывает Алёше город. Он показал Алёше монастырь. Бабушка думала, что Милан не хочет показать Алёше город. Школьники хотели осмотреть центр города. Они осматривали центр города очень долго. Они смотрели ещё первую сербскую школу. В субботу мальчики покупали подарки. Они купили подарок Драгане. А вы купили подарок другу? Драгане подарок понравился. Драгане всегда нравились цепочки. Мне тоже нравятся украшения. В автобусе Алёша сел рядом с Миланом.

в)

Алёша утром умывается. Сегодня он умылся поскорее. А я умываюсь очень долго. Мы завтракали и ужинали всегда в одно время. Вчера мы поужинали в семь часов. Я не люблю завтракать. Драгана любит красиво одеваться. На день рождения (**за рођендан**) она надела красивое платье. В Белграде Алёша не спит долго, а в Москве он долго спал. В Москве он просыпался поздно. А в Белграде он встаёт в 6 часов. В воскресенье мы встали поздно. Мне жаль терять время. Из-за хорошей погоды я рано проснулся. Ему всё интересно. Ему всё было интересно. В Москве занятия в школе начинались в 9 часов, а в Белграде начинаются в половине 8-го. Погода улучшилась. Весь вечер (**вече**) мы сидели в парке.

Первое склонение существительных

К первому склонению относятся существительные мужского рода с нулевым окончанием в именительном падеже единственного числа и существительные среднего рода.

Система склонения современного сербского языка включает семь падежей. Названия падежей пришли из латинского языка. В сербском языке есть падеж, которого нет в русском языке. Когда хотят кого-то позвать, к кому-то обратиться, то по-сербски употребляют имя в этом падеже. Поэтому падеж называется звательным.

Запомните названия падежей и вопросы, на которые они отвечают.

Номинатив	ко? шта?	<i>именительный падеж</i>

Генетив	кога? чега?	<i>родительный падеж</i>
Датив	коме? чему?	<i>дательный падеж</i>
Акузатив	кога? шта?	<i>винительный падеж</i>
Вокатив		<i>звательный падеж</i>
Инструментал	ким? чим?	<i>творительный падеж</i>
Локатив	о коме? о чему?	<i>предложный падеж</i>

Склонение существительных мужского рода (единственное число) и согласующихся с ними определений

Н.	ко? шта?	наш[] професор[]	нови кафић[]
Г.	кога? чега?	наше г професора	ново г кафића
Д.	коме? чему?	наше м професору	ново м кафићу
А.	кога? шта?	наше г професора	нови кафић[]
В.		наш[] професоре	нови кафићу
И.	ким? чим?	наши м професором	нови м кафиће м
Л.	о коме? о чему?	о наше м професору	о ново м кафићу

а) В винительном падеже одушевлённые существительные имеют такое же окончание, как в родительном падеже (**Слушам нашег професора**). Неодушевлённые существительные — как в именительном падеже (**Идемо у нови кафић**).

б) В творительном падеже у существительных может быть окончание **-ем** или **-ом**. После **ј, љ, њ, ћ, њ, ж, ш, ч, ц** — окончание **-ем** (**с пријатељем, с мужем**), после остальных — **-ом** (**с професором, са сином**).

в) Прилагательные могут иметь разные окончания в родительном, дательном и предложном падежах:

После согласных **ј, љ, њ, ћ, њ, ж, ш, ч, ц** — окончание **-ег, -ем** (**нашег, нашем, о нашем**), после остальных согласных — **-ог, -ом** (**новог, новом, о новом**).

Склонение существительных среднего рода (единственное число) и согласующихся с ними определений

Н.	ко? шта?	чисто небо	ваше цвеће
Г.	кога? чега?	чисто г неба	ваше г цвећа

Д.	коме? чему?	чист ом небу	ваш ем цвећу
А.	кога? шта?	чист о небо	ваш е цвеће
В.		чист о небо	ваш е цвеће
И.	ким? чим?	чист им небом	ваш им цвећем
Л.	о коме? о чему?	о чист ом небу	о ваш ем цвећу

Склонение существительных среднего рода в основном совпадает со склонением мужского рода. Отличия состоят в следующем:

- 1) винительный падеж существительных среднего рода совпадает с именительным;
- 2) звательный падеж совпадает с именительным;
- 3) в творительном падеже окончание **-ем** имеют и существительные с основами на **р** и **шт** (например: **морем, игралишт ем**).

8. Просклоняйте письменно в единственном числе следующие словосочетания:

добар савет, московски гост, наш Београд, зимско путовање.

9. Задайте вопросы *ко?* или *шта?* к выделенным словам и словосочетаниям. Назовите падеж, в котором стоит существительное.

Кад се Аљоша преселио *из Москве у Београд*, његов *радни дан* се доста изменио. У *Москви* се он будио у седам и тридесет, а овде је већ у шест и петнаест на ногама и спрема се *за школу*. То је *због лепог времена*. После школе су ђаци често ишли *на затворени базен*. Сада они често седе *у парку* или шетају *по граду*. Откад Аљоша живи у *Београду*, он се угојио. Увече он гледа *телевизор*, неколико пута је био *са друговима у кафићу*.

Жељко има *тату, маму и баку*. Жељков тата је увек *на слежбеним путовањима*. Кад има слободног *времена*, тата показује Жељку разне *финте на игралишту поред њихове зграде*. Највише *времена* он проводи *с баком Станком*. Она зна све његове *проблеме* и много пута му је помогла својим *саветима*. Жељко је *љубимац свих укућана* и њихових суседа. Сви га пазе и мазе. Он иде *у седми разред основне школе*. Бака каже да он личи *на деду*. Он има много *рођака* са татине стране. *Од свих стричева и тетака* највише воли *стрика Митра*. Он је *столар по занимању*. Направио је неколико *столова*. Много пута је добијао *награде на сајмовима намештаја*. Он је велики *љубитељ вестерн-филмова*. Њих двојица обилазе све *биоскопе по граду*.

10. Прочитајте стихотворење, переведите его и выучите наизусть.

Свакога дана

Свакога дана кад с посла дође,
 мој тата мени косу чупне,
 мој тата мене шаком лупне,
 и каже: "Јак си као гвожђе!"
 Свакога дана кад опере руке,
 он насапуни сестри лице,
 и прска водом канаринце,
 и с нашом мачком игра жмурке.

Свакога дана кад за сто седне,
 мој тата брата за носић дирне,

мој тата брату на уво свирне
и вади неке бомбоне медне.
А после ручка, свакога дана,
капетан тата и ми морнари
узмемо само најпрече ствари,
седнемо журно на кауч стари
и испловимо из нашег стана.

(Драган Лукић)

Словарик

чупнути, чупнем	<i>дё́рнуть</i>
чупати, чупам	<i>дё́ргать, щипать</i>
лупнути, лупнем	<i>стукнуть</i>
лупати, лупам	<i>стучать</i>
казати, кажем	<i>сказать, говорить</i>
опрати, оперем	<i>вымыть</i>
прати, перем	<i>мыть</i>
насапунити, насапуним	<i>намылить</i>
сапунити, сапуним	<i>намыливать</i>
прснути, прснем	<i>брызнуть</i>
прскати, прскам	<i>брызгать</i>
играти жмурке	<i>играть в жмурки</i>
дирнути, дирнем	<i>тронуть</i>
дирати, дирам	<i>трогать</i>
свирнути, свирнем	<i>свистнуть</i>
свирати, свирам	<i>свистеть</i>
вадити, вадим	<i>доставать</i>
узети, узмем	<i>взять</i>
узимати, узимама	<i>брать</i>
испловити, испловим	<i>выплыть</i>
исповљавати, исповљавама	<i>выплывать</i>

мачка	<i>КОШКА</i>
капетан, капетана	<i>КАПИТАН</i>
морнар, морнара	<i>МОРЯК</i>
коса	<i>ВОЛОСЫ</i>
шака	<i>КИСТЬ РУКИ</i>
гвожђе	<i>ЖЕЛЕЗО</i>
лице	<i>ЛИЦО</i>
жмурке	<i>ЖМУРКИ</i>
носић	<i>НОСИК</i>
уво	<i>УХО</i>
ствар, ствари (ж. р.)	<i>ВЕЩЬ</i>
кауч	<i>ДИВАН</i>
стан	<i>КВАРТИРА</i>
јак, јаки; јака, јако	<i>КРЕПКИЙ</i>
медни, медан; медна, медно	<i>МЕДОВЫЙ</i>
најпречи, најпреча, најпрече	<i>САМЫЙ НУЖНЫЙ</i>
свакога дана	<i>КАЖДЫЙ ДЕНЬ</i>
журно	<i>ПОСПЕШНО, ПОСКОРЕЕ</i>
неки, нека, неко	<i>КАКОЙ-ТО</i>
после нечега (род. п.)	<i>ПОСЛЕ ЧЕГО-ТО</i>
као	<i>СЛОВНО, БУДТО</i>

Урок 10

Портрети

Моја мама Мира је лепа жена. Висока, наочита, крупних зелених очију и очаравајућег осмеха. Има дугу црну косу, високо чело и прав нос. Облачи се доста скромно, али са укусом. Носи широке сукње и једнобојне свилене блузе са дугачким рукавима. Само у свечаним приликама носи хаљине које јој јако добро стоје. Не воли ципеле или сандале са високом штиклом зато што је тада виша од оца. Понекад лети стави сламени шешир са широким ободом и тада изгледа као филмска дива.

Мој отац, за разлику од мајке, спада у онај "неприметни" тип људи. Онизак мушкарац средњих година који се бори са сувишним килограма, проћелав, са наочарима. Он је увек у сивом оделу класичног кроја, са прслуком, краватом и кошуљом ну уске пруге. Код куће отац обично иде у старим панталонама или бермудама са трегерима и кошуљи са кратким рукавима, без обзира да ли је лето или зима. Он не прати моду, мама га је једва натерала да носи кожну јакну.

Ја сам веома висок и мршав. Све што обучем виси на мени. Никао не могу да нађем одговарајуће панталоне и сако, или су ми кратке или широке, тако да сада носим фармерице, џемпер и патике. Пошто носим број 44, не могу да нађем ни одговарајуће ципеле. Најбоље ми стоје тренерке и друга спортска одећа.

Словарик

очарати, очарам	<i>очаровать</i>
очаравати, очаравам	<i>очаровывать</i>
обући се, обучем се, они се обуку	<i>одеться</i>
облачити се, облачим се	<i>одеваться</i>
носити, носим	<i>носить</i>
стојати добро, стоји	<i>быть к лицу</i>
ставити (на себе), ставим	<i>надеть (на себя)</i>
стављати (на себе), стављам	<i>надевать (на себя)</i>
изгледати, изгледам	<i>выглядеть</i>
спадати у нешто, спадам	<i>принадлежать к чему-то</i>
борити се, борим се	<i>бороться</i>
ићи у нечему	<i>ходить в чём-то</i>
пратити моду, пратим	<i>следить за модой</i>
натерати некога на нешто, натерам	<i>заставить кого-то что-то делать</i>

натеривати, натерујем	<i>заставлять</i>
висети, висим	<i>висеть</i>
жене црне косе	<i>черноволосая женщина</i>
филмска дива	<i>кинозвезда</i>
људи, <i>род. п. људи</i>	<i>люди</i>
мушкарац, мушкарца	<i>мужчина</i>
очи (<i>ж. р. мн. ч.</i>), <i>род. п. очију</i>	<i>глаза</i>
коса	<i>волосы</i>
чело	<i>лоб</i>
нос	<i>нос</i>
осмех	<i>улыбка</i>
укус	<i>вкус</i>
сукња	<i>юбка</i>
рукав, руава	<i>рукав</i>
блуза	<i>блузка</i>
прилика	<i>случай</i>
ципела	<i>туфля, ботинок</i>
сандала	<i>сандалия, босоножка</i>
штикла	<i>каблук</i>
шешир, шешира	<i>шляпа</i>
обод	<i>поля</i>
тип	<i>тип</i>
година	<i>год</i>
наочари	<i>очки</i>
одело	<i>мужской костюм</i>
костим, костима	<i>женский костюм</i>
крој	<i>покрой</i>
прслук	<i>жилет</i>

кравата	галстук
кошуља	рубашка
пруга	полоска
панталоне (мн. ч.)	брюки
бермуде (мн. ч.)	бермуды
трегери, трегера	подтяжки
јакна	куртка
сако, сакоа (м. р.)	пиджак
фармерице (мн. ч.)	джинсы
џемпер	свитер
патика	кроссовка
број	размер
тренерка	спортивный костюм
одећа	одежда
висок, високи; висока, високо	высокий
наочит, наочити; наочита, наочито	видный, представительный
зелен, зелени; зелена, зелено	зелёный
дуг, дуги; дуга, дуго	длинный
црн, црни; црна, црно	чёрный
очаравајући, очаравајућа, очаравајуће	очаровательный
крупна, крупни; крупна, крупно	крупный
прав, прави; права, право	прямой
широк, широки; широка, широко	широкий
једнобојан, једнобојни; једнобојна, једнобојно	однотонный
свилен, свилени; свилена, свилено	шёлковый
дугачак, дугачки; дугачка,	длинный

дугачко	
свечан, свечани; свечана, свечано	<i>торжественный</i>
виши, виша, више од некога	<i>более высокий, чем кто-то</i>
сламен, сламени; сламена, сламено	<i>соломенный</i>
онај, она, оно	<i>тот, та, то</i>
неприметан, неприметни; неприметна, неприметно	<i>незаметный</i>
онизак, ониски; ониска, ониско	<i>невысокий</i>
средњи, средња, средње	<i>средний</i>
сувишан, сувишни; сувишна, сувишно	<i>лишний</i>
проћелав	<i>лысоватый</i>
сив, сиви; сива, сиво	<i>серый</i>
класичан, класични; класична, класично	<i>классический</i>
на пруге	<i>в полосу</i>
узак, уски; уска, уско	<i>узкий</i>
кратак, кратки; кратка, кратко	<i>короткий</i>
кожан, кодни; кожна, кожно	<i>кожаный</i>
мршав, мршави; мршава, мршавоухудой	
одговарајући, одговарајућа, одговарајуће	<i>подходящий</i>
скромно	<i>скромно</i>
јако	<i>очень</i>
лети	<i>летом</i>
зими	<i>зимой</i>
у пролеће	<i>весной</i>
у јесен	<i>осенью</i>
веома	<i>очень</i>

понекад	<i>иногда</i>
никако	<i>никак</i>
зато што	<i>потому что</i>
или	<i>или</i>
за разлику од некога	<i>в отличие от кого-то</i>
тако да	<i>так что</i>
пошто	<i>так как</i>
без обзира на	<i>несмотря на</i>

Обозначение цвета

боја	<i>цвет</i>
црвен, црвени; црвена, црвено	<i>красный</i>
црвенкаст, црвенкасти	<i>красноватый</i>
жут, жути	<i>жёлтый</i>
жућкаст, жућкасти	<i>желтоватый</i>
зеленкаст, зеленкасти	<i>зеленоватый</i>
плав, плави	<i>голубой, синий</i>
плавичаст, плавичасти	<i>голубоватый</i>
смеђ, смеђи	<i>коричневый</i>
наранцаст, наранцасти	<i>оранжевый</i>
ружичаст, ружичасти	<i>розовый</i>
лила (неизменяемое)	<i>лиловый</i>
браон (неизменяемое)	<i>коричневый</i>
тегет (неизменяемое)	<i>тёмно-синий</i>
тегет боја	<i>тёмно-синий цвет</i>
браон боја	<i>коричневый цвет</i>
Какве је боја халфина?	<i>Какого цвета платье?</i>
Халфина је плаве боје.	<i>Платье голубого цвета.</i>
Халфина је тегет боје.	<i>Платье тёмно-синего цвета.</i>

Какве су боје очи?

Очи су зелене.	<i>Глаза зелёные.</i>
Очи су смеђе.	<i>Глаза карие.</i>
Очи су кестењасте	<i>Глаза карие с каштановым оттенком</i>
Очи су црне.	<i>Глаза чёрные.</i>
Очи су плаве.	<i>Глаза голубые.</i>

Какве је боје коса?

Коса је црна.	<i>Волосы чёрные.</i>
Коса је смеђа.	<i>Волосы русые.</i>
Коса је кестењаста.	<i>Волосы каштановые.</i>
Коса је риђа.	<i>Волосы рыжие.</i>
Коса је плава.	<i>Волосы светлые.</i>

Каква може да буде коса још?

дуга коса	<i>длинные волосы</i>
кратка коса	<i>короткие волосы</i>
коврцава коса	<i>вьющиеся волосы</i>
равна коса	<i>прямые волосы</i>
густа коса	<i>густые волосы</i>
бујна коса	<i>густые волосы</i>
ретка коса	<i>редкие волосы</i>

Какав може да буде нос?

прав нос	<i>прямой нос</i>
прџаст нос	<i>курносый нос</i>
грбав нос	<i>нос с горбинкой</i>
повијен нос	<i>горбатый, орлиный нос</i>

Глаголы со значением "надевать", "одеваться", "носить"

облачити се у нешто	<i>носить что-то (одежду)</i>
ићи у нечему	<i>постоянно, обычно</i>

носити нешто	
бити обучен у нешто	<i>быть одетым во что-то в</i>
бити у нечему	<i>определённый момент</i>
облачити нешто	
<i>надевать что-то (одежду) на себя</i>	
стављати (на себе) нешто	
<i>надеть что-то (одежду) на себя</i>	
обући нешто	
<i>надеть что-то (одежду) на себя</i>	
ставити (на себе) нешто	
<i>надеваться как? — элегантно,</i>	
<i>лепо</i>	
<i>красиво</i>	
стављати на себе накит, шешир,	
<i>надевать украшения, шляпу,</i>	
<i>кравату</i>	
<i>галстук</i>	

Глаголы **обући, облачити** можно употребљати лишь по отношению к одежде. Когда речь идёт об аксессуарах, таких, как шляпа, галстук, часы, украшения, нельзя употребљати эти глаголы. О таких вещах по-сербски говорят **ставити, стављати, носити**.

О головном уборе можно сказать **ићи у нечему: Он иде у новом шеширу**.

Упражнения

1. Переведите на сербский язык слова и словосочетания.

Туфли на високом каблуке, черноволосяя женщина, мальчик с голубыми глазами, платья ей идут, в отличие от кого-то, человек с очаровательной улыбкой, одеваться со вкусом, следить за модой, костюм классического покроя, торжественные случаи, рубашка в узкую полоску, так что, бороться с лишними килограммами, иногда, надевать шляпу, заставить что-то делать.

2. Ответьте на вопросы.

Како изгледа Жељкова мајка? Како се она облачи? Шта воли да носи? Да ли носи хаљине? А ципеле са високом штиклем? Зашто не воли да их носи? Када изгледа као филмска дива? Какву косу има ваша мајка? Какве очи она има? А какво чело и нос? Шта обично носи ваша мајка на послу? Како се облачи код куће? Шта ставља на себе у свечаним приликама? Да ли носи сламени шешир?

У какав тип људи спада Жељков отац? Да ли је он висок? Да ли је мршав? Да ли је дебео? Да ли има бујну косу? Како изгледа ваш отац? Како се обично облачи Жељков отац? У чему иде код куће? Да ли је за њега важно како се облачити? Зашто тако мислите? На шта га је натерала мама?

Зашто све што Жељко обуче виси на њему? Зашто он не носи панталоне и сако? Шта он носи? Шта још не може да нађе? Зашто? Шта му најбоље стоји?

Како се облачите обично? Шта стављате на себе у свечаним приликама? Шта носите код куће? У чему идете зими? У шта се обучени преко лета?

Како се облаче људи у јужним земљама? Каквих боја хаљине носе тамо жене? Како изгледа Деда Мраз? Како је он обучен?

3. Замените выделенные слова всеми известными вам синонимами.

Моја сестра увек **носи** фармерице. Драгана **облачи** хаљину. Она воли да **носи** украсе. Понекад лети мама **ставља** сламени шешир. Тата увек **иде** код куће у старим панталонама. Мама **се облачи** скромно, али са укусом.

4. Употребите словосочетания, данные в скобках, в нужной форме. Добавьте, где это необходимо, предлог.

Моја мама често облачи ... (бела халџина). Драгана воли да носи ... (ружичаста блуза). Ја увек идем ... (црни џемпер). Жельков тата је обучен ... (старе панталоне). Зимски људи стављају ... (топли капут). Моја бака је увек ... (једна лепа марама). Саша обично носи ... (црни фармерице). На свом рођендану Љубица је била ... (елегантна халџина). Код куће моја сестра облачи ... (адидасова тренерка). У школу увек иде ... (плава сукња и бели џемпер). Марија никад не носи ... (ова халџина). Овај дечак је увек обучен ... (лепа кошуља).

5. Переведите на сербски језик.

Сегодня мой друг одет в чёрный костюм. Он надел ещё жилет, галстук и белую рубашку. Он всегда носит элегантные костюмы. На нём всегда красивые туфли. Желько идёт спортивная одежда, поэтому он любит носить спортивные костюмы. Сегодня он надел голубые джинсы, красный свитер и кожаную куртку. На его сестре надеты коричневые брюки и голубая рубашка. В волосах у неё розовая лента (**трака**). Мой друг не любит носить костюмы и галстуки и редко их надевает. Обычно он одет в тёмно-синий спортивный костюм.

Мой брат — мальчик с густыми русыми волосами, высоким лбом, прямым носом. Его подруга — девочка со светлыми волосами и голубыми глазами. Наша мама — высокая симпатичная женщина с красивой улыбкой.

6. Опишите членов вашей семьи и двух своих друзей.

Первое склонение существительных

Склонение существительных мужского рода (множественное число) и согласующихся с ними определений

Н.	ко? шта?	наши рођаци	паметни студенти
Г.	кога? чега?	наших рођака	паметних студената
Д.	коме? чему?	нашим рођацима	паметним студентима
А.	кога? шта?	наше рођаке	паметне студенте
В.		наши рођаци	паметни студенти
И.	ким? чим?	нашим рођацима	паметним студентима
Л.	о коме? о чему?	о нашим рођацима	о паметним студентима

а) В именительном падеже и в трёх совпадающих по форме падежах (дат., тв. и пр.) перед окончанием существительных **-и**, **-има** происходит чередование согласных **к/ц**, **г/з**, **х/с**. Например: **рођак — рођаци, рођацима, белег (знак) — белези, белезима, осмех (улыбка) — осмеси, осмесима**.

б) В родительном падеже, если основа существительного оканчивается на две согласные, между ними появляется беглое **а**. Например: **студенти — студената**.

в) Некоторые существительные мужского рода в родительном падеже множественного числа имеют особые окончания:

људи		—	људи
месец	(месец)	—	месеци
сат	(час, единица измерения)	—	сати
степен	(градус)	—	степени

пар	(пара)	—	—	пари
гост		—		гостију
прст	(палец)		—	прстију
нокат (ноготь)		—		ноктију

Склонение существительных среднего рода (множественное число) и согласующихся с ними определений

Н.	ко? шта?	лепа путовања
Г.	кога? чега?	лепих путовања
Д.	коме? чему?	лепим путовањима
А.	кога? шта?	лепа путовања
В.		лепа путовања
И.	ким? чим?	лепим путовањима
Л.	о коме? о чему?	о лепим путовањима

7. Просклоняйте в единственном и множественном числе словосочетания.

градски центар, весели дечак, бакин колач, добро јутро.

8. Прочитайте стихотворение, переведите его и выучите наизусть.

Писмо професору ист орије

Мени су рекли да имате
обичне градске пантал**о**не,
капут и шешир к'о у мог тате
и потпетице које звоне.

Мени су рекли, ал вас никад
видео нисам у том од**е**лу.
Јуче сте били Милош и Марко,
с **о**брвом као гуја на челу.

Одисеј путник некад сте били,
Ахил на коњу испред Троје,
атински грађанин у белој свили
и роб што нуди руке своје.

Онда кап**е**тан, Колумбо Шпанац,
витез на неком чудном турниру,
Наполе**о**н са капом као чамац,
научник који ради у миру.

Мени су рекли да имате

о**б**ичне градске пантал**о**не,
капут и шешир к'о у мог тате
и потпетице које звоне.

Мени су рекли, ал вас никад
в**и**део нисам у том оделу.
На сваком часу и**с**торије
други је калпак на вашем челу.

(Драган Лукић)

Словарик

звонити, звоним	<i>звенеть</i>
нудити, нудим	<i>предлагать</i>
Милош	<i>Милош Обилич, герой Косовской битвы 1389 г.</i>
Марко	<i>Кралевиц Марко, герой сербского народного эпоса</i>
гуја	<i>змея</i>
Одисеј, Одисеја	<i>Одиссей</i>
путник	<i>путешественник</i>
Ахил	<i>Ахилл</i>
Троја	<i>Троя</i>
грађанин	<i>гражданин</i>
свила	<i>шёлк</i>
Колумбо	<i>Колумб</i>
Шпанац, Шпанца	<i>испанец</i>
витез	<i>рыцарь</i>
Наполеон, Наполеона	<i>Наполеон</i>
научник	<i>учёный</i>
потпетица	<i>каблук</i>
обрва	<i>бровь</i>
турнир, турнира	<i>турнир</i>

капа	<i>шапка, шляпа</i>
чамац, чамца	<i>лодка</i>
мир	<i>покой</i>
калпак	<i>шапка</i>
обичан, обични; обична, обично	<i>обычный</i>
градски, градска, градско	<i>городской; такой, как у всех в городе</i>
атински, атинска, атинско	<i>афинский</i>
чудан, чудни; чудна, чудно	<i>странный</i>
јуче	<i>вчера</i>
никад	<i>никогда</i>
некад	<i>когда-то, однажды</i>

9. В следующих предложениях замените все существительные с определениями, стоящие в форме единственного числа, формой множественного.

Наш отац је леп човек. Преко лета увек носим сламени шешир. Дечак из нашег разреда воли да иде у кожном капуту. Свиђа ми се овај прслук, али нема мог броја. Види, како је лепа ова девојка с очаравајућим осмехом. Зиме ђаци иду на затворени базен. Лети они седе у оближњем парку. Био сам са својим пријатељем у неком ресторану. А моја сестра је била у малом кафићу.

Ваш отац је био фудбалер. Имам озбиљан проблем. Бака ми помаже својим саветом. Моја књига је у великом орману. Мој стриц је образован човек. Вечерас код нас долази наш рођак. Лепо је причати с нашим рођаком. Волим нашег стрица. Суботом одлазим код нашег тетке. Он је направио дрвени сто у старинском стилу.

Урок 11

Моја кућа

Станујем у једносратној кући на периферији града. То је кућа у којој сам се родио. Ту се родио и мој отац и деда. Прадеда је направио кућу, али тада није било првог спрата, већ само приземље. У приземљу се налазе дневна соба, трпезарија, кухиња, остава и купатило. А на спрату су спаваће собе и гостинска соба. У поткровљу су дечје собе, то јест моја и сестрина.

У приземљу су собе простране, са високим плафонима, дебелим зидовима и дашчаним подовима. Трпезарија је најсвечанија просторија у кући, са великим трпезаријским столом за 12 особа и са кристалним лустером изнад њега. На зиду је портрет деде и бабе са златним рамом.

Дневна соба је савременија и комотнија. Са леве стране стоје телевизор и клавир, а са десне две фотеље и кауч. Код прозора стоји мали бар и изнад њега зидна лампа.

Моја соба је једноставно опремљена. До зида је кревет, испод прозора радни сто. Орман стоји са супротне стране од кревета, а иза ормана сам оставио доста места за све ствари које ми тренутно не требају. Читав један угао заузимае музички стуб. Звучнике сам сместио у горње углове. И у левом углу до врата стоји огромно дрво живота. Оно соби даје шарм и егзотичност.

Моја породица има и двособан стан у центру града, у вишеспратници, на 12 спрату. Кад погледаш кроз прозор, одмах ти се заврти у глави. У њему сада живе подстанари. Једном ће се моја сестра тамо преселити. Она не воли кућу, за разлику од мене. Ја не могу да замислим живот без дворишта, цвећа, воћака, пса, комшија које знам од рођења. Моја кућа је мој дом.

Словарик

становати, станујем	<i>жить, проживать</i>
родити се, родим се	<i>родиться</i>
рађати се, рађам се	<i>рождаться</i>
доградити, доградим	<i>достроить</i>
дограђивати, дограђујем	<i>достраивать</i>
стојати, стојим	<i>стоять</i>
опремати, опремим	<i>обставить</i>
опремати, опремам	<i>обставлять</i>
оставити, оставим	<i>оставить</i>
остављати, остављам	<i>оставлять</i>
требати, требам	<i>быть нужным</i>
заузети, заузем	<i>занять</i>

заузимати, заузимам	занимать
сместити, сместим	поместить
сместати, смештам	помещать
завртети се, завртим се	закружиться
вртети се, вртим се	кружиться
некоме се врти у глави	у кого-то кружиться голова
преселити се, преселим се	переселиться, переехать
преселџавати се, преселџавам се	переселяться, переезжать
замислити, замислим	представить себе
замишљати, замишљам	представлять себе
прадеда	прадед
баба	бабушка
подстанар	квартирант
особа	персона
периферија	окраина
спрат	этаж
приземље	первый этаж
поткровље	чердак, мансарда
дневна соба	гостиная
трпезарија	столовая
остава	кладовка
купатило	ванная
спаваћа соба	спальная комната
дечја соба	детская (комната)
гостинска соба	комната для гостей
лустер	люстра
плафон, плафона	потолок
зид	стена

под	<i>пол</i>
дашчани под	<i>дощатый пол</i>
просторија	<i>помещение</i>
сто, стола (м. р.)	<i>стол</i>
трпезаријски сто	<i>обеденный стол</i>
рам	<i>рама</i>
клавир, клавира	<i>рояль</i>
фотеља	<i>кресло</i>
кауч	<i>диван</i>
прозор	<i>окно</i>
бар	<i>бар</i>
кревет	<i>кровать</i>
радни сто	<i>рабочий стол (зд.: письменный стол)</i>
зидна лампа	<i>бра</i>
орман	<i>шкаф</i>
место	<i>место</i>
ствар (ж. р.), ствари	<i>вещь</i>
угао, угла	<i>угол</i>
музички стуб	<i>музыкальный центр</i>
звучник	<i>динамик</i>
живот, живота	<i>жизнь</i>
дрво живота	<i>дерево жизни, юкка</i>
шарм	<i>шарм</i>
егзотичност (ж. р.)	<i>экзотичность</i>
двособан стан	<i>двухкомнатная квартира</i>
вишеспратница	<i>многоэтажное здание</i>
разлика	<i>разница</i>
двориште	<i>двор</i>

воћка	<i>фруктовое древо</i>
рођење	<i>рождение</i>
дом	<i>дом (домашний очаг)</i>
једоспратан, једоспратни; једоспратна, једоспратно	<i>двухэтажный</i>
простран, пространи; пространа, пространо	<i>просторный</i>
дебео, дебели; дебела, дебело	<i>толстый</i>
најсвечанији, најсвечанија, најсвечаније	<i>самый торжественный</i>
кристалан, кристални; кристална, кристално	<i>хрустальный</i>
златан, златни; златна, златно	<i>золотой</i>
савремен, савремени; савремена, савремено	<i>современный</i>
савременији, савременија, савременије	<i>более современный</i>
комотан, комотни; комотна, комотно	<i>удобный, уютный</i>
комотнији, комотнија, комотније	<i>более удобный, более уютный</i>
леви, лева, лево	<i>левый</i>
десан, десни; десна, десно	<i>правый</i>
супротан, супротни; супротна, супротно	<i>противоположный</i>
читав, читави; читава, читаво	<i>целый, весь</i>
горњи, горња, горње	<i>верхний</i>
у приземљу	<i>на первом этаже</i>
у поткровљу	<i>на чердаке</i>
на спрату	<i>на втором этаже</i>
с леве стране	<i>с левой стороны</i>
с десне стране	<i>с правой стороны</i>

једноставно	<i>просто</i>
до зида	<i>у стени, возле самой стени</i>
доста	<i>достаточно</i>
тренутно	<i>в данный момент</i>
кроз прозор	<i>в окно</i>
одмах	<i>сразу</i>
једном	<i>однажды, когда-нибудь</i>
који	<i>который</i>
већ	<i>а</i>
изнад нечега	<i>над чем-то</i>
испод нечега	<i>под чем-то</i>
до нечега	<i>возле чего-то</i>
иза нечега	<i>за чем-то</i>
кроз	<i>через</i>
за разлику од некога	<i>в отличие от кого-то</i>

Обратите внимание на управление следующих синонимичных предлогов

Сербск.		Рус.
изнад кога/чега?	над ким/чим?	<i>над кем/чем?</i> <i>под кем/чем?</i> <i>за кем/чем?</i> <i>перед кем/чем?</i> <i>между кем/чем?</i>
испод кога/чега?	под ким/чим?	
иза кога/чега?	за ким/чим?	
испред кога/чега?	пред ким/чим?	
између кога/чега?	међу ким/чим?	

1. Переведите словосочетания на сербский язык.

В отличие от сестры, закружилась голова, придавать комнате шарм, оставить место, посмотреть в окно, обставить комнату, занять весь угол, построить дом, достроить мансарду, на втором этаже, на первом этаже, на чердаке, возле стены (два варианта), за шкафом (два варианта).

2. Образуйте, где это возможно, форму множественного числа каждого словосочетания.

Моја бака, велики орах, друга деца, бели зец, кратак рукав, бакин љубимац, лепо цвеће, кућни спрат, наше купатило, спаваћа соба, дашчани под, стара војка, радни сто,

комотни кауч, дрвени кревет, чисти угао, нови сусед, школско игралиште, висока зграда, далеки пут, Жельков рођак, основна школа, златни привезак, елегантно одело, симпатичан дечак, наш гост, тежак посао.

3. а) Употребите слова, данные в скобках, в нужной форме.

У (моја соба) кревет стоји поред (леви зид). Иза (дрвени кревет) је велики орман. Између (велики орман и зид) је место за ствари које ми нису потребне. На (прозор) су завесе. Испред (прозор) стоји писаћи сто. На (писаћи сто) су стона лампа и компјутер. Мало даље, код (десни зид) су полице за (књиге). Пред (писаћи сто) стоји столица. Супротно од (писаћи сто) код (зид) стоји старинска комода. На (старинска комода) су вазе, свећњаци и порцеланска лутка.

б) Употребите слова, данные в скобках, в нужной форме. Где это необходимо, вместо точек вставьте предлоги.

О б р а з е ц: *Милан станује ... (периферија). — Милан станује на периферији.*

Марија живи ... (центар града). ... (приземље) су собе простране. Мали бар стоји ... (велики прозор). Зидна лампа је ... (мали бар). У (Миланова соба) орман стоји ... (његов кревет). Он је оставио место за ствари које му тренутно не требају ... (велики орман). Огромно дрво живота стоји ... (леви угао). Милан је сместио звучнике ... (горњи углови). На путу деца воле да гледају ... (вагонски прозори).

Конструкција има нешто, има нечега

В сербском языке факт наличия чега-то в каком-то месте выражается конструкцией с глаголом **имати** в форме третьего лица единственного числа **има**. В русском языке ей соответствует конструкции с формой глагола **быть** — **есть**. Например: **У нашој кући има централно грејање.** — *В нашем доме есть центральное отопление.*

При глаголе **има** в данной конструкции существительное в форме множественного числа стоит в родительном падеже, существительное в форме единственного числа может употребляться и в родительном, и в именительном падеже. Например:

По зидовима има фот ографских слика. *На стенах есть фотографии.*

У књижари има овај уџбеник. У књижари има оваг уџбеника. *В магазине есть этот учебник.*

Та же конструкция без обозначения места соответствует русской с глаголом **бываць**: **има људи...** — *бывають (такие) люди...*
има дана... — *бывають (такие) дни...*

В отрицательном предложении употребляется глагол **нема** и существительное в форме родительного падежа:
На зиду нема фотографских слика.

4. Употребите слова, данные в скобках, в нужной форме. Где это возможно, используйте варианты. Переведите предложения на русский язык.

У Милановој кући има (поткровље). У трпезарији има (велики трпезаријски сто). По зидовима има (фотографске слике). У трпезарији изнад стола има (кристални лустер). На зиду има (портрет бабе и деда). У дневној соби с леве стране има (телевизор). С десне стране има (комотне фотелје). Код прозора има (мали бар). Изнад бара има (зидна лампа). У Милановој соби има (музички стуб). У стану има (подстанари).

5. Опишите, что есть в вашей квартире или в вашем доме. Уточните, где это находится. Вы можете использовать слова, приведённые ниже.

предсобље *прихожая*

тоалет *туалет*

соба за оставу	<i>кладовка</i>
улазна врата (<i>ср. р. мн. ч.</i>)	<i>входная дверь</i>
чивилук	<i>вешалка (в прихожей)</i>
столица	<i>стул</i>
хоклица	<i>табуретка</i>
кухињски сто	<i>кухонный стол</i>
сто за ручавање	<i>обеденный стол</i>
шпорет на плин	<i>газовая плита</i>
шпорет на струју	<i>электрическая плита</i>
микроталасна пећ	<i>микроволновая печь</i>
фрижидер, фрижидера	<i>холодильник</i>
замрзивач	<i>морозильная камера</i>
машина за прање посуђа	<i>посудомоечная машина</i>
орман за посуђе	<i>посудный шкаф</i>
орман за одело	<i>платьяной шкаф</i>
орман за књиге	<i>книжный шкаф</i>
усисивач	<i>пылесос</i>
машина за прање рубља	<i>стиральная машина</i>
када	<i>ванна</i>
лавабо, лавабоа (<i>м. р.</i>)	<i>умывальник</i>
стона лампа	<i>настольная лампа</i>

Конструкция с союзом *већ*

Русской конструкции *не..., а...* в предложениях типа *Я похож не на папу, а на дедушку* соответствует подобная ей сербская конструкция с союзом **већ**. Отрицание при этом может стоять или перед тем членом предложения, к которому оно относится по смыслу, или перед сказуемым. Например: **Личим не на деду, већ на оца** или **Не личим на оца, већ на деду**.

6. Опровергните следующие утверждения с помощью конструкции с *већ*.

О б р а з е ц: *Милан станује у центру града. — Милан не станује у центру града, већ на периферији.*

Миланов тата је изградио стан. Дечје собе су у приземљу. Портрет деде и бабе је у дневној соби. Миланова породица има само кућу на периферији. Стан у центру града је сада слободан. Драгана воли кућу на периферији.

7. Ответьте на вопросы.

Где станује Милан? Како **изгледа** њихова кућа? Ко је направио кућу? Ко се родио у тој кући? Шта је урадио Миланов тата? Да ли имате кућу на селу или у предграђу? Ко је направио ту кућу? Колико спратова она има? Шта се налази у приземљу у Милановој кући? Шта се налази на спрату? Шта се налази у поткровљу? Какве су собе у приземљу? Како **изгледа** трпезарија? Шта је на зиду у трпезарији? Како **изгледа** дневна соба? Чегга има у дневној соби? Како **мислите** да ли се трпезарија често **користи**? Када се **користи**? Где обично једу укућани? Како је опремљена Миланова соба? Чегга има у његовој соби? Где је кревет? Где је радни сто? Где стоји орман? За шта Милан оставио места иза ормана? Да ли музички стуб заузима много места?

Куда је Милан сместио звучнике? Где стоји дрво живота? Да ли се Милану свиђа то дрво? Зашто му се свиђа? Да ли ваша соба личи на Миланову? Шта је у вашој соби исто као у Милановој, а шта није?

Где Миланова породица има стан? Да ли они живе у том стану? Да ли га Милан воли? Зашто он не воли тај стан? Шта он воли? Без чегга Милан не може да замисли свој живот?

Второе склонение существительных и согласующихся с ними определений

Ко второму склонению относятся существительные женского и мужского рода с окончанием **-а** в форме именительного падежа единственного числа.

Единственное число

Н.	ко? шта?	моја сестра
Г.	кога? чегга?	моје сестре
Д.	коме? чему?	мојој сестри
А.	кога? шта?	моју сестру
В.		моја сестро
И.	ким? чим?	мојом сестром
Л.	о коме? о чему?	о мојој сестри

В дательном и предложном падежах существительных конечный согласный основы **г, к, х** меняется соответственно на **з, ц, с**. Например:

г — **з** : **књига** — **књизи**
к — **ц** : **рука** — **руци**
х — **с** : **епоха** — **епоси**

Множественное число

Н.	ко? шта?	моје баке сестре
Г.	кога? чегга?	мојих бака сестара
Д.	коме? чему?	мојим бакама сестрама
А.	кога? шта?	моје баке сестре

В.		моје баке сестре
И.	ким? чим?	мојим бакама сестрама
Л.	о коме? о чему?	о мојим бакама сестрама

а) Если основа существительного оканчивается на два согласных, то в родительном падеже множественного числа между ними появляется беглое **-а-**. Например:

сестра — сестара
девојка — девојака
честитка — честитака

У некоторых существительных беглое **-а-** не появляется. Они имеют в родительном падеже множественного числа окончание **-и**. Например:

мајка — мајки
борба — борби

б) Три существительных имеют в родительном падеже множественного числа окончание **-у**:

рука — руку
нога — ногу
слуга — слугу

8. Просклоняйте в единственном и множественном числе словосочетания.

дневна соба, широка сукња, уска пруга.

9. Переведите на сербский язык.

Мы живём в двухэтажном доме. В нашем доме на первом этаже, в столовой, много цветов. Здесь, под большой хрустальной люстрой, стоит большой обеденный стол на 12 персон. В гостиных комнатах семьи часто смотрят по вечерам телевизор, читают, разговаривают. В нашей гостиной между большими креслами стоит диван. Над диваном на столе — портреты бабушки и дедушки. За одним креслом стоит огромное дерево жизни. На втором этаже находится несколько спален. В моей комнате и в комнате сестры есть шкаф, диван и письменный стол. Сестра со своими подругами часто бывает (**остајати**) в мансарде. Там в окно они видят другие дома, наших соседей, старые фруктовые деревья.

10. Прочитайте стихотворение и переведите его на русский язык. Выучите стихотворение наизусть.

Љутиго мече

Месец обук'о чизмице жуте,
Облаци обукли плаве капуте,
Па целе ноћи небом језде.
Доле, у шуми, једно мече
замишљено, већ треће вече
Гледа у звезде.

Мече се љути већ трећи дан
Што га терају у зимски сан
И замишљено стално ћути.
Тата се љути, мама се љути
И сви му веле:
Откад постоји мед и пчеле,

Откад постоји сунце и вече,
Нисмо видели такво мече.

"Шта ћеш да радиш", мама га пита,
"Кад лишће сасвим, сасвим пожути
И снег напада изнад рита?"
А мече, ћути.

"Шта ћеш да радиш?", бака му вели,
"Кад свет од снега сасвим побели?"
Тата се љути, мама се љути,
А мече ћути.
Одједном мече љутито рекло
Шта га је пекло:
"Нећу да спавам, нећу и тачка.
Зашто не спавају зец и мачка?
И птица изнад наших глава
Зашто не спава?"

А онда тихо, тихо рече:
"Баш ми је криво што сам мече."

Сад мама ћути и тата ћути
И сви су страшно забринути,
Мече се љути:
"Узећу, каже, тротинет,
Идем међ' децу, међу свет.
Нећу да спавам. Нећу и тачка.
Што не спавају зец и мачка?"

Месец обук'о чизмице жуте,
Облаци обукли плаве капуте,
Па целе ноћи небом језде.
А једно мече већ треће вече
неће да спава. Гледа у звезде.

(Бранислав Црнчевић)

Словарик

јездити, јездим	ездить
замислити се, замислим се	задуматься
љутити се, љутим се	сердиться
терати у сан, терам	заставлять спать

ћутати, ћутим	<i>молчать</i>
велим	<i>говору</i>
постојати, постојим	<i>существовать</i>
пожутети, пожутим	<i>пожелтеть</i>
нападати, нападам	<i>нападать</i>
побелети, побелим	<i>побелеть</i>
пећи, печем	<i>жечь</i>
криво ми је	<i>мне неприятно</i>
мече, мечета	<i>медвежонок</i>
пчела	<i>пчела</i>
птица	<i>птица</i>
чизмица	<i>сапожок</i>
облак	<i>облако, туча</i>
ноћ	<i>ночь</i>
шума	<i>лес</i>
лишће (<i>собр. суц. ср. р.</i>)	<i>листья</i>
мед	<i>мёд</i>
снег	<i>снег</i>
рит	<i>болото</i>
свет	<i>1) мир; 2) люди, народ</i>
сан, сна	<i>сон</i>
тачка	<i>точка</i>
глава	<i>голова</i>
тротинет, тротинета	<i>самокат</i>
љутит, љутити; љутита, љутиито	<i>сердитый</i>
замишљен, замишљени; замишљена, замишљено	<i>задумчивый</i>
зимски, зимска, зимско	<i>зимний</i>
забринут, забринуту; забринута,	<i>обеспокоенный</i>

забринуто	
доле	<i>внизу</i>
већ	<i>уже</i>
стално	<i>всё время</i>
сасвим	<i>совсем</i>
одједном	<i>вдруг</i>
криво	<i>нехорошо</i>
откад	<i>с тех пор как</i>
што	<i>почему; оттого что</i>